

Η ΕΞΑΙΡΕΣΗ ΑΠ' ΤΗΝ

ΠΟΙΝΙΚΟΙΗΣΗ

Πραγματική προστασία
ή ψευδαίσθηση;

Η έκθεση συντάχθηκε από το
Human Rights Legal Project (HRLP) και το Legal Centre Lesvos (LCL)

Η εξαίρεση απ' την ποινικοποίηση

Πραγματική προστασία ή ψευδαίσθηση;

Human Rights Legal Project,
Legal Centre Lesbos,
Νοέμβριος 2025

Εικονογράφηση εξωφύλλου: Adrian Pourviseh για την καμπάνια '0 years'

Με τη στήριξη του Rosa Luxemburg Stiftung Office in Greece

ROSA LUXEMBURG STIFTUNG
OFFICE IN GREECE

Περιεχόμενα

1. ΠΕΡΙΛΗΨΗ

1.1. Ποιοι είμαστε

2. ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

3. ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

3.1. Νομοθεσία κατά της διακίνησης μεταναστών – Διεθνές και Ελληνικό πλαίσιο

3.2. Νομική διαφορά μεταξύ παράνομης μεταφοράς και διακίνησης ανθρώπων

3.3. Επιπλέον Εγγυήσεις υπό την Αιγίδα του Διεθνούς Δικαίου

4. Η ΑΥΘΑΙΡΕΤΗ ΚΑΙ ΑΣΥΝΕΠΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΡΗΤΡΑΣ ΕΞΑΙΡΕΣΗΣ ΑΠΟ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ

4.1. Μη επίκληση της ρήτρας εξαίρεσης

4.2 Απόρριψη της ρήτρας εξαίρεσης στην Ελλάδα

4.3 Δικαστήρια αυθαίρετης «Δικαιοσύνης» – τα παραδείγματα της Σάμου και της Κρήτης

5. ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΤΗΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΩΞΗΣ ΓΙΑ ΠΑΡΑΝΟΜΗ ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΣΥΛΟΥ

5.1. Αναστολή ασύλου έως ότου εκδοθεί απόφαση σχετικά με τις ποινικές κατηγορίες

5.2. Αποκλεισμός από τη Διεθνή Προστασία ως καταδικασθέντες για παράνομη μεταφορά

5.3. Άρνηση πρόσβασης στη διαδικασία ασύλου λόγω έλλειψης πληροφόρησης και νομικής βοήθειας

6. ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΤΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΑΣΥΛΟΥ ΣΤΗΝ ΔΙΩΞΗ ΓΙΑ ΠΑΡΑΝΟΜΗ ΜΕΤΑΦΟΡΑ

6.1. Η συμβολή της αναστολής των αιτήσεων ασύλου στην απόρριψη της ρήτρας εξαίρεσης για τους αιτούντες άσυλο

6.2. Καθυστέρηση στην πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε ποινικές διαδικασίες λόγω διοικητικών καθυστερήσεων σε υποθέσεις ασύλου

6.3. Ο αντίκτυπος των Πολιτικών και Πρακτικών της Υπηρεσίας Ασύλου που βασίζονται στη διάκριση και τον αποκλεισμό, στη δίωξη για παράνομη μεταφορά

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

8. ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ & ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Περίληψη

Όταν ο Άσγκαρ [1] (εκπροσωπήθηκε στην έφεση από το LCL) και ο Χουσεΐν (εκπροσωπήθηκε στην έφεση από το HRLP), δύο άνδρες από το Αφγανιστάν, επιβιβάστηκαν σε μια μικρή λέμβο για να ταξιδέψουν από την Τουρκία στην Ελλάδα το 2020, η Ελληνική Ακτοφυλακή εντόπισε τη βάρκα και προσπάθησε να την εμποδίσει από το να φτάσει στην ακτή. Η Ελληνική Ακτοφυλακή έσπρωξε τη λέμβο με μεταλλικές ράβδους, οι οποίες την τρύπησαν και άρχισε να βυθίζεται. Στην συνέχεια ξεκίνησε επιχείρηση διάσωσης και πήρε τον Άσγκαρ, τον Χουσεΐν και τους υπόλοιπους επιβάτες στο πλοίο της. Ο Άσγκαρ και ο Χουσεΐν ξυλοκοπήθηκαν άγρια από τους αξιωματικούς του Λιμενικού Σώματος και μόλις έφτασαν στη Λέσβο, συνελήφθησαν και κατηγορήθηκαν για την πρόκληση του ναυαγίου.

Την επόμενη ημέρα, ο εισαγγελέας της Λέσβου τους άσκησε επίσημα δίωξη όχι μόνο για την πρόκληση του ναυαγίου, αλλά και για την «διευκόλυνση της παράνομης εισόδου» των υπόλοιπων επιβατών, και διέταξε την προφυλάκισή τους. Δεν υπήρχαν αποδείξεις εναντίον κανενός από τους δύο άνδρες και ο ισχυρισμός του Άσγκαρ ότι δεν είχε αγγίξει ποτέ το τιμόνι αγνοήθηκε. Και οι δύο περίμεναν σε προφυλάκιση για έξι μήνες πριν πραγματοποιηθεί η δίκη τους. Στην πρωτόδικη δίκη, όπου εκπροσωπήθηκαν από διορισμένο από το κράτος δικηγόρο, το Δικαστήριο της Λέσβου στηρίχθηκε σε έγγραφες καταθέσεις αξιωματικών του Λιμενικού Σώματος για να καταδικάσει τον Άσγκαρ και τον Χουσεΐν και τους επέβαλε ποινή κάθειρξης 50 ετών. Ως μετανάστες που είχαν αναγκαστεί να χρησιμοποιήσουν δίκτυα διακινητών για να εισέλθουν στην Ελλάδα και να ζητήσουν άσυλο, θα έπρεπε να εξαιρούνται από τη δίωξη για διακίνηση· ωστόσο, δεν υποβλήθηκε καμία σχετική ένσταση.

Σχεδόν τρία χρόνια μετά τη σύλληψή τους, διεξήχθη η δευτεροβάθμια δίκη, όπου εκπροσωπήθηκαν από δικηγόρους του LCL και του HRLP. Στη δίκη αυτή, που πραγματοποιήθηκε τον Δεκέμβριο του 2022 στη Λέσβο, υποβλήθηκε ένσταση σχετικά με τη δίωξη των δύο ανδρών, οι οποίοι ήταν και οι δύο αιτούντες άσυλο. Το Δικαστήριο απέρριψε την ένσταση και καταδίκασε τον Χουσεΐν για διακίνηση, καθώς είχε παραδεχτεί ότι χειριζόταν το τιμόνι της βάρκας, αλλά τον αθώωσε για την πρόκληση ναυαγίου. Ο Άσγκαρ αθώωθηκε για όλες τις κατηγορίες, όχι επειδή το Δικαστήριο έκρινε ότι εξαιρείται από τη δίωξη, αλλά επειδή δεν υπήρχαν αποδείξεις εναντίον του [2].

Η ιστορία του Άσγκαρ και του Χουσεΐν δεν είναι μεμονωμένη περίπτωση αδικίας. Εκατοντάδες μετακινούμενοι άνθρωποι [3] έχουν την ίδια μοίρα στην Ελλάδα. Κάθε εβδομάδα, σε δίκες που συχνά διαρκούν λιγότερο από μια ώρα, μετανάστες καταδικάζονται για κατηγορίες σχετικές με διακίνηση και τους επιβάλλεται κατά μέσο όρο ποινή 46 χρόνων φυλάκισης [4]. Τον Σεπτέμβριο του 2025, 2.437 άτομα εκτίουν ποινές ή βρίσκονται σε προφυλάκιση με κατηγορίες για διακίνηση [5]. Το 2024, τουλάχιστον 228 άτομα συνελήφθησαν με κατηγορίες παράνομης μεταφοράς [6]. Ωστόσο, ο αριθμός αυτός δεν θεωρείται ακριβής, καθώς βασίζεται σε αναφορές στα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Από τον συνολικό αριθμό των ανθρώπων που κρατούνται στις ελληνικές φυλακές με κατηγορίες για παράνομη μεταφορά, το 28,8% εξακολουθεί να περιμένει την πρωτοβάθμιά του δίκη [7].

1.1. Ποιοι είμαστε

Η παρούσα έκθεση συντάχθηκε από το Human Rights Legal Project (HRLP), που δραστηριοποιείται στη Σάμο, και το Legal Centre Lesvos (LCL), που δραστηριοποιείται στη Λέσβο, με τη χρηματοδότηση του Ιδρύματος Rosa-Luxemburg. Τα τελευταία χρόνια, τόσο το LCL όσο και το HRLP έχουν αναλάβει ενεργό ρόλο στην υποστήριξη, εκπροσώπηση και υπεράσπιση μεταναστών που κατηγορούνται για υποθέσεις σχετικές με διακίνηση.

Το HRLP είναι μία οργάνωση παροχής νομικής συνδρομής που υπερασπίζεται τα θεμελιώδη δικαιώματα των προσφύγων και μεταναστών στην Ελλάδα, επιδιώκοντας παράλληλα την απόδοση ευθυνών για τα εγκλήματα του κράτους στα σύνορα της ΕΕ. Το HRLP παρεμβαίνει απέναντι σε συστημικές αλλά και μεμονωμένες παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων εκτός της της διαδικασίας ασύλου, όπως η ποινικοποίηση των αιτούντων άσυλο, οι παράνομες επαναπροωθήσεις, η αυθαίρετη κράτηση και η άρνηση πρόσβασης στην υγειονομική περίθαλψη. Η οργάνωση παραμένει σταθερά δεσμευμένη στο να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των επιμέρους υποθέσεων, ενώ ταυτόχρονα εργάζεται για να αντιμετωπίσει τις βαθύτερες, συστημικές αποτυχίες του ελληνικού συστήματος δικαιοσύνης και της μεταναστευτικής πολιτικής της ΕΕ.

Από το 2016, το LCL έχει προσφέρει δωρεάν νομική βοήθεια σε μετανάστες που έφτασαν στην Λέσβο μέσω θαλάσσης, συμπεριλαμβανομένης της εκπροσώπησης όσων ποινικοποιούνται. Πέρα από αυτή τη σταθερή και άμεση υποστήριξη, το Legal Centre εργάζεται επίσης για τη συλλογική δικαιοσύνη και τη ριζική θεσμική αλλαγή, συμμετέχοντας σε τοπικά και διεθνή κινήματα: καταγράφοντας παραβιάσεις των δικαιωμάτων των μεταναστών και και ενεργό στην συνηγορία και την στρατηγική διεξαγωγή δικαστικών αγώνων , ώστε να λογοδοτήσουν η ελληνική κυβέρνηση, τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και οι Ευρωπαϊκοί Οργανισμοί. Επιπλέον, το LCL υποστηρίζει την ισότιμη πρόσβαση σε ασφαείς και νόμιμες οδούς μετανάστευσης στην Ελλάδα, την Ευρώπη και διεθνώς.

2. Ιστορικό και Πολιτικό Πλαίσιο

Οι μετανάστες που εισέρχονται στην Ελλάδα από χώρες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) συνήθως ταξιδεύουν με φουσκωτές βάρκες για να διασχίσουν τα θαλάσσια σύνορα και να φτάσουν στα ελληνικά νησιά, ή με αυτοκίνητο μετά τη διάσχιση του ποταμού Έβρου στα χερσαία σύνορα. Και τα δύο σενάρια είναι εξαιρετικά επικίνδυνα, και από το 2015 περισσότεροι από 1.600 άνθρωποι έχουν χάσει τη ζωή τους προσπαθώντας να περάσουν στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου [8]. Στην τεράστια πλειονότητα των περιπτώσεων, οι μετανάστες διασχίζουν τα σύνορα μόνοι τους, γεγονός που σημαίνει ότι αναγκάζονται οι ίδιοι να χειριστούν τη βάρκα ή να οδηγήσουν το αυτοκίνητο. Όπως αναφέρουν οι ίδιοι, τα κυκλώματα διακίνησης συνήθως οργανώνουν το ταξίδι, αλλά τα ίδια τα μέλη των κυκλωμάτων διακίνησης δεν επιβιβάζονται στις βάρκες ή αποβιβάζονται πριν φτάσουν στα ελληνικά χωρικά ύδατα. Πολλοί από όσους διώχθηκαν ως διακινητές κατά την άφιξή τους στην Ελλάδα ανέφεραν ότι αναγκάστηκαν να χειριστούν τη βάρκα ή να οδηγήσουν το αυτοκίνητο οι ίδιοι. Ο εξαναγκασμός πήρε διάφορες μορφές: πολλοί οδηγοί αναγκάστηκαν υπό την απειλή όπλου να χειριστούν τις βάρκες από μέλη των κυκλωμάτων διακίνησης, ενώ άλλοι έπρεπε να χειριστούν τη βάρκα όταν αδυνατούσαν να πληρώσουν ή μπορούσαν να καταβάλλουν μόνο μειωμένο ποσό (που συνήθως κυμαίνεται από μερικές εκατοντάδες έως χιλιάδες ευρώ). Σε άλλες περιπτώσεις, οι άνθρωποι αναγκάστηκαν να χειριστούν τη βάρκα από ανάγκη, αφού εγκαταλείφθηκαν στη θάλασσα χωρίς οδηγό.

Η συστημική πρακτική δίωξης μεταναστών για παράνομη μεταφορά είναι αλληλένδετη με τη συστηματική πολιτική της Ελλάδας να επιτίθεται σε βάρκες μεταναστών, στο πλαίσιο μιας παγιωμένης, παράνομης και κρυφής πρακτικής επαναπροωθήσεων. Όταν οι βάρκες των μεταναστών δεν επαναπροωθούνται προς την Τουρκία, συχνά παρεμποδίζονται βίαια από πλοία του Λιμενικού Σώματος στην ανοιχτή θάλασσα.

Σε μια εμφανή προσπάθεια να συγκαλυφθεί η ίδια η βία του Λιμενικού απέναντι στους μετανάστες, οι επιβαίνοντες κατηγορούνται στη συνέχεια είτε για παράνομη μεταφορά είτε για πρόκληση ναυαγίου [9].

Η παγιωμένη πρακτική ποινικοποίησης των μεταναστών είναι επίσης αδιαχώριστη από την μεταναστευτική πολιτική αποκλεισμού και διακρίσεων της ΕΕ, η οποία αναγκάζει τους ανθρώπους να καταφεύγουν σε κυκλώματα διακίνησης για να εισέλθουν στην ΕΕ.

Η ποινική δίωξη των μεταναστών για την παράνομη μεταφορά των εαυτών τους εκτός συνόρων αναιρεί τον ίδιο τον σκοπό των καθεστώτων διεθνούς προστασίας. Παράλληλα, η συνεχής στρατιωτικοποίηση των συνοριακών περιοχών, καθώς και η ρητορική που συγχέει την παράνομη μεταφορά μεταναστών με την παράνομη διακίνηση ανθρώπων, υπονομεύουν δραστικά τα μέτρα προστασίας που έχουν κατοχυρωθεί για την αποφυγή της ποινικοποίησης της μετανάστευσης.

Η παρούσα έκθεση, μέσω της ανάλυσης περιπτώσεων /υποθέσεων από το πεδίο εργασίας του HRLP και του LCL, καθώς και μέσω παρακολούθησης δικών από οργανώσεις συνεργάτες, αποκαλύπτει πώς οι Ελληνικές Αρχές χρησιμοποιούν τη νομοθεσία κατά της παράνομης μεταφοράς ως όπλο για να διώξουν τους ίδιους ανθρώπους που τόσο η Σύμβαση για τους Πρόσφυγες όσο και η νομοθεσία κατά της παράνομης μεταφοράς υποτίθεται ότι προστατεύουν.

3. Νομικό πλαίσιο

Στην παρούσα έκθεση, ο όρος «ποινικοποίηση» των μεταναστών αναφέρεται στην εργαλειοποίηση και κατάχρηση του ποινικού δικαίου, και συγκεκριμένα της νομοθεσίας κατά της διακίνησης, από τις αρχές για να διώξουν άτομα που διασχίζουν τα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ χωρίς νόμιμη άδεια.

Η παράνομη μεταφορά υπηκόων τρίτων χωρών ή η διευκόλυνση παράνομης εισόδου, γνωστή συνήθως ως «διακίνηση μεταναστών», αποτελεί ποινικό αδίκημα τόσο κατά το διεθνές όσο και κατά το ελληνικό δίκαιο.

3.1. Νομοθεσία κατά της διακίνησης μεταναστών – Διεθνές και Ελληνικό πλαίσιο

- ✿ Πρωτόκολλο του ΟΗΕ κατά της διακίνησης μεταναστών μέσω ξηράς, θαλάσσης και αέρος.

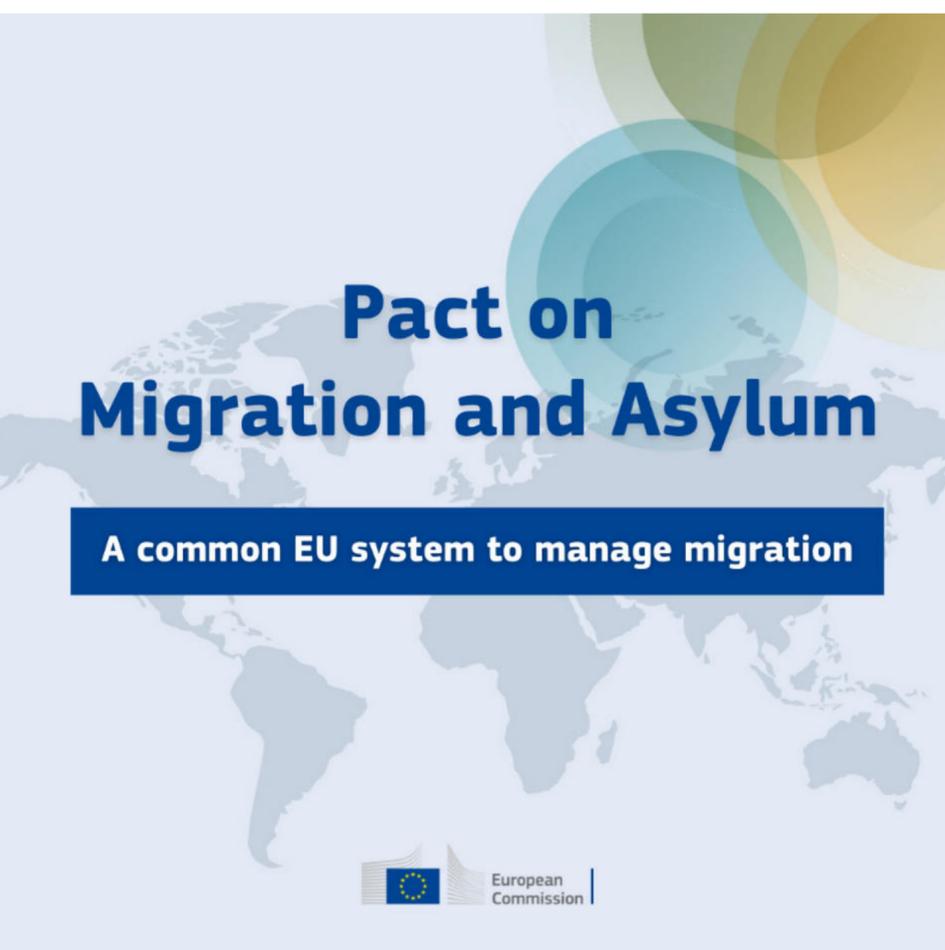
Το πρωτόκολλο του ΟΗΕ κατά της διακίνησης μεταναστών μέσω ξηράς, θαλάσσης και αέρα (Πρωτόκολλο Παλέρμου) στοχεύει στην ποινικοποίηση της διακίνησης μεταναστών [10], διασφαλίζοντας παράλληλα τα δικαιώματα των μεταναστών. Η διακίνηση ορίζεται ως «η διευκόλυνση, με σκοπό την άμεση ή έμμεση απόκτηση χρηματικού ή άλλου υλικού οφέλους, της παράνομης εισόδου ενός ατόμου σε ένα Κράτος Μέλος του οποίου το άτομο δεν είναι υπήκοος ή μόνιμος κάτοικος» [11]. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το Πρωτόκολλο του Παλέρμου, τα Κράτη Μέλη οφείλουν να διώκουν την παράνομη μεταφορά μεταναστών ως ποινικό αδίκημα «όταν διαπράττεται εκ προθέσεως και με σκοπό την άμεση ή έμμεση απόκτηση χρηματικού ή άλλου υλικού οφέλους» [12].

Το κριτήριο του υλικού οφέλους από μόνο του μπορεί να προστατεύει τους μετανάστες που διακινούν οι ίδιοι τον εαυτό τους πέρα από τα σύνορα από ποινική δίωξη, καθώς δεν αποκομίζουν κανένα υλικό όφελος. Ωστόσο, το Πρωτόκολλο προχωρά ένα βήμα παραπέρα και δηλώνει ρητά ότι οι μετανάστες των οποίων η διάσχιση των συνόρων διευκολύνεται από διακινητές, όπως ορίζεται στο Πρωτόκολλο, «δεν θα υπόκεινται σε ποινική δίωξη» [13].

✿ ΕΕ “Πακέτο για τους Διευκολυντές”

Παρά τις σαφείς εξαιρέσεις που περιλαμβάνονται στο Πρωτόκολλο του Παλέρμο, η ΕΕ έχει υιοθετήσει έναν πολύ ευρύτερο και ασαφή ορισμό της παράνομης μεταφοράς. Το Πρωτόκολλο αποτέλεσε τη βάση του λεγόμενου «Πακέτου Διευκόλυνσης», που περιλαμβάνει την Οδηγία 2002/90/ΕΚ της ΕΕ (εφεξής «Οδηγία Διευκόλυνσης») και την Απόφαση-Πλαίσιο 2002/946/ΔΕΥ, υιοθετημένα το 2002, τα οποία υποχρέωσαν όλα τα Κράτη Μέλη να θεσπίσουν νομοθεσία που καθιστά ποινικό αδίκημα την παροχή οποιασδήποτε βοήθειας σε άτομο για είσοδο ή διέλευση από την επικράτεια Κράτους Μέλους της ΕΕ παραβαίνοντας το εθνικό δίκαιο. **Ωστόσο, η απαίτηση η βοήθεια αυτή να παρέχεται με σκοπό υλικό όφελος αφαιρέθηκε από τον ευρωπαϊκό ορισμό, όπως και η εξαίρεση για τους μετανάστες που οι ίδιοι διακινούνται πέρα από τα σύνορα.** Αυτή η σκόπιμη

απόκλιση από το Πρωτόκολλο του Παλέρμο έχει καταστήσει πολύ πιο εύκολη για τα Κράτη Μέλη την ποινικοποίηση των ανθρώπων που διακινούν τον εαυτό τους πέρα από τα σύνορα. Επιπλέον, η ρήτρα εξαίρεσης δεν περιλαμβάνεται στην ίδια την Οδηγία που ορίζει το ποινικό αδίκημα, αλλά μόνο στο Άρθρο 6 της Απόφασης-Πλαίσιο, το οποίο απαιτεί από τα Κράτη Μέλη να διασφαλίζουν τις προστασίες που εγγυάται η Σύμβαση για τους Πρόσφυγες.

Pact on Migration and Asylum

A common EU system to manage migration

✿ Ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο

Κατά τη μεταφορά των Οδηγιών της ΕΕ στο ελληνικό δίκαιο, πέρα από την ποινικοποίηση της διευκόλυνσης μη εξουσιοδοτημένης εισόδου και μεταφοράς, το ελληνικό δίκαιο ποινικοποιεί επίσης τη διευκόλυνση της παράνομης παραμονής υπηκόων τρίτων χωρών στην ελληνική επικράτεια. Σύμφωνα με την Οδηγία Διευκόλυνσης, το χρηματικό ή υλικό όφελος δεν αποτελεί στοιχείο του αδικήματος, αλλά λαμβάνεται υπόψη μόνο ως επιβαρυντική περίπτωση. Και τα τρία αδικήματα τιμωρούνται σύμφωνα με τον Νόμο 5038/2023 (Κώδικας Μετανάστευσης) [14]. **Ο ορισμός είναι χαρακτηριστικά ευρύς και ασαφής, αφήνοντας σημαντικό περιθώριο ερμηνείας στα δικαστήρια.** Τα αδικήματα παράνομης μεταφοράς τιμωρούνται με τις αυστηρότερες ποινές που προβλέπει η ελληνική ποινική νομοθεσία, καθώς οι ποινές πολλαπλασιάζονται με βάση τον αριθμό των ατόμων η διευκόλυνση μετακίνησης των οποίων πέρα και εντός των συνόρων αποδίδεται στον φερόμενο δράστη – στην πράξη, από τον αριθμό των επιβατών του σκάφους ή του οχήματος. Οι ποινές για παράνομη μεταφορά φτάνουν έως και 10 έτη κάθειρξης ανά διακινούμενο άτομο, αυξάνονται σε τουλάχιστον 10 έτη σε περιπτώσεις που διαπράττονται για οικονομικό όφελος και σε τουλάχιστον 15 έτη σε περιπτώσεις που υπάρχει κίνδυνος για τη ζωή. Σε περιπτώσεις θανάτου, οι ποινές μπορεί να φτάσουν μέχρι και ισόβια κάθειρξη. Συχνά οι ποινές συνολικά υπερβαίνουν τα 100 έτη, από τα οποία 25 έτη πρέπει να εκτίονται με δυνατότητα πρόωρης αποφυλάκισης μόνο μετά από $\frac{2}{5}$ ή $\frac{3}{5}$ του χρόνου έκτισης, ανάλογα με το εάν πρόκειται για πλημμέλημα (φυλάκιση) ή κακούργημα (κάθειρξη), αντίστοιχα.

Κατά τον Σεπτέμβριο του 2025, το 45,8% των ατόμων που κρατούνταν στην Ελλάδα για παράνομη μεταφορά εκτίουν ποινές που κυμαίνονται από 15 έτη έως ισόβια κάθειρξη [15]. Το 31,6% των κρατουμένων εκτίει ποινές από 5 έως 10 έτη [16].

Βάσει των Οδηγιών της ΕΕ, δεν υπάρχει εξαίρεση από την ποινική δίωξη στο ελληνικό δίκαιο για μετανάστες που αναγκάζονται να καταφύγουν σε κυκλώματα διακίνησης για να διευκολύνουν τη διάσχιση των συνόρων, όπως προβλέπεται στο Πρωτόκολλο του Παλέρμο. Ωστόσο, το Άρθρο 3§3 ε' του Κώδικα Μετανάστευσης προβλέπει ότι:

«Ο παρών Κώδικας δεν εφαρμόζεται: ... ε. στους δικαιούχους διεθνούς προστασίας ... και στους αιτούντες διεθνή προστασία κατά την έννοια της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 περί της νομικής καταστάσεως των προσφύγων». Νόμος 5038/2023, Άρθρο 3.

Στον Κώδικα Μετανάστευσης περιλαμβάνονται οι ελληνικές διατάξεις κατά της παράνομης μεταφοράς (Νόμος 5038/2023, Άρθρα 24-25). Η εξαίρεση αυτή αποκλείει επομένως την εφαρμογή του κώδικα για την καταπολέμηση της παράνομης μεταφοράς σε αιτούντες άσυλο και πρόσφυγες. Η εξαίρεση αυτή έχει περιληφθεί στις διάφορες αναμορφώσεις του Κώδικα Μετανάστευσης της Ελλάδας, γεγονός που υποδηλώνει τη συνεχή πρόθεση του νομοθέτη να εξαιρούνται άτομα που διακινούν εαυτόν από ποινική ευθύνη [17].

Το Άρθρο 3§3 ε' του Κώδικα Μετανάστευσης, στο εξής αναφερόμενο ως «ρήτρα εξαίρεσης», αποτελεί μεταφορά του Άρθρου 31 της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες, το οποίο θα συζητηθεί πιο αναλυτικά παρακάτω, και το οποίο επίσης ορίζει ότι οι πρόσφυγες δεν πρέπει να τιμωρούνται για την παράνομη είσοδό τους σε μια χώρα.

Είναι επομένως σαφές βάσει της ελληνικής νομοθεσίας, ότι και οι αιτούντες άσυλο (αιτούντες διεθνή προστασία) και οι αναγνωρισμένοι πρόσφυγες (δικαιούχοι διεθνούς προστασίας) δεν πρέπει να διώκονται ποινικά για την παράνομη μεταφορά του εαυτού τους πέρα από τα σύνορα ή εντός Ελλάδας.

3.2. Νομική διαφορά μεταξύ παράνομης μεταφοράς και διακίνησης ανθρώπων

Προτού προχωρήσουμε στις επιπρόσθετες εγγυήσεις που προστατεύουν πρόσφυγες και μετανάστες από την ποινική δίωξη ως διακινητές, είναι σημαντικό να τονιστεί ότι η παράνομη μεταφορά και η σωματεμπορία αποτελούν δύο ξεχωριστά ποινικά αδικήματα, με δύο διαφορετικές νομικές έννοιες [18]. Η εμπορία ανθρώπων ορίζεται ως «η στρατολόγηση, μεταφορά, μεταβίβαση, φιλοξενία ή παραλαβή ατόμων με απειλή ή χρήση βίας ή άλλες μορφές καταναγκασμού [...], με σκοπό την εκμετάλλευσή τους» [19]. Η παράνομη μεταφορά συχνά συγχέεται με την διακίνηση ανθρώπων και παρουσιάζεται στον δημόσιο διάλογο τόσο ως εκμετάλλευση και κακοποίηση ανθρώπων που διαφεύγουν πέρα από τα σύνορα, όσο και ως απειλή για την κυριαρχία ενός Κράτους.

Ωστόσο, η παράνομη μεταφορά μεταναστών, όπως συζητήθηκε παραπάνω, συνίσταται απλώς στη διευκόλυνση της παράνομης εισόδου, διέλευσης ή παραμονής ενός ατόμου πέρα από τα σύνορα. Σε αντίθεση με την εμπορία ανθρώπων, δεν αποτελεί έγκλημα κατά ενός ατόμου. **Η διακίνηση περιλαμβάνει εξ' ορισμού τόσο την εκμετάλλευση των ατόμων που διακινούνται όσο και τη χρήση καταναγκασμού, απειλών ή βίας, ενώ αυτά δεν αποτελούν στοιχεία του εγκλήματος της παράνομης μεταφοράς [20].** Αν και είναι αδιαμφισβήτητο ότι κάποια κυκλώματα διακίνησης χρησιμοποιούν βία, καταναγκασμό και εκμετάλλευση, οι πράξεις αυτές δεν είναι εγγενείς στον νομικό ορισμό του αδικήματος της παράνομης μεταφοράς σύμφωνα με το ελληνικό και διεθνές δίκαιο.

Η συγχώνευση των δύο όρων όχι μόνο δαιμονοποιεί τον κατηγορούμενο διακινητή, αλλά αγνοεί και το πλαίσιο στο οποίο οι άνθρωποι αναγκάζονται να διασχίσουν τα σύνορα προς την Ευρώπη, όπου τα κυκλώματα διακίνησης αποτελούν τον μοναδικό τρόπο διέλευσης τους σε ολοένα και πιο στρατιωτικοποιημένα και εχθρικά σύνορα.

Ελλείπει μεταναστευτικών νόμων που θα επέτρεπαν χωρίς διακρίσεις σε ανθρώπους να περνούν τα σύνορα με ασφάλεια και νόμιμα, ανεξαρτήτως ιθαγένειας, τα κυκλώματα διακίνησης θα συνεχίσουν να υφίστανται. Η σκόπιμη ταύτιση της διακίνησης με τη παράνομη μεταφορά, ιδιαίτερα όταν οι μετανάστες ποινικοποιούνται για τη διευκόλυνση της δικής τους μετακίνησης, ενισχύει τα αντιμεταναστευτικά αφηγήματα που παρουσιάζουν τους μετανάστες -και ιδιαίτερα τους άνδρες μετανάστες- ως βίαιους και απειλητικούς εγκληματίες.

3.3. Επιπλέον Εγγυήσεις υπό την Αιγίδα του Διεθνούς Δικαίου

Η προστασία από την ποινικοποίηση για άτομα που περνάνε τα σύνορα χωρίς άδεια κατοχυρώθηκε ήδη από το 1951, στη **Σύμβαση για το Καθεστώς των Προσφύγων**, στον απόηχο του του Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου.

Το Άρθρο 31 της Σύμβασης ορίζει ότι:

«Τα Συμβαλλόμενα Κράτη δεν θα επιβάλλουν ποινικές κυρώσεις, λόγω παράνομης εισόδου ή παραμονής, σε πρόσφυγες οι οποίοι, προερχόμενοι απευθείας από χώρα όπου η ζωή ή η ελευθερία τους απειλείτο κατά την έννοια του Άρθρου 1, εισέρχονται ή βρίσκονται στο έδαφός τους παράτυπα, εφόσον παρουσιάζονται χωρίς καθυστέρηση στις αρχές και δώσουν επαρκείς εξηγήσεις για την παράνομη είσοδο ή παραμονή τους.»
[21]

Οι συντάκτες της Σύμβασης προέβλεψαν ότι **ένα άτομο που διαφεύγει από τη χώρα καταγωγής του δύσκολα μπορεί να τηρήσει τις διαδικασίες έκδοσης βίζας ή άλλες διατυπώσεις εισόδου**. Στο δημοσιευμένο σχόλιο για τη Σύμβαση για τους Πρόσφυγες, ο Δρ. Paul Weis, ο οποίος συμμετείχε ενεργά στη σύνταξη της Σύμβασης, διευκρινίζει ότι:

FINAL ACT
AND
CONVENTION RELATING
TO THE STATUS OF REFUGEES

«Ο όρος 'προερχόμενοι απευθείας' [στο Άρθρο 31] αναφέρεται, φυσικά, σε άτομα που προέρχονται απευθείας από τη χώρα καταγωγής τους ή από μια χώρα όπου η ζωή ή η ελευθερία τους απειλείτο, **αλλά επίσης και σε άτομα που έχουν βρεθεί για σύντομο χρονικό διάστημα σε ενδιάμεση χώρα χωρίς να έχουν λάβει εκεί άσυλο.**» [22]

Επομένως, οι πρόσφυγες οποιασδήποτε ιθαγένειας που εισέρχονται στην Ελλάδα από την Τουρκία ή τη Λιβύη χωρίς άδεια – όπου έχουν παραμείνει μόνο για σύντομο χρονικό διάστημα χωρίς να έχουν λάβει άσυλο – εξαιρούνται από ποινική δίωξη, εφόσον παρουσιάζονται χωρίς καθυστέρηση στις αρχές για να αιτηθούν διεθνή προστασία.

Το Άρθρο 31 της Σύμβασης αποτελεί τη βασική διασφάλιση για την προστασία των προσφύγων που διασχίζουν τα σύνορα Κρατών Μελών από ποινική δίωξη. Όπως υποδηλώνεται και με τη μεταγενέστερη υιοθέτηση του Πρωτοκόλλου του ΟΗΕ του Παλέρμο, αυτή η προστασία επεκτείνεται επίσης σε όλους τους μετανάστες θύματα κυκλωμάτων διακίνησης για τη διάσχιση των συνόρων. Αυτή η διευρυμένη προστασία αναγνωρίστηκε από το ελληνικό κράτος με τη μεταφορά του Άρθρου 31 στο ελληνικό δίκαιο, το οποίο εφαρμόζει αυτή την εξαίρεση σε όλους τους αιτούντες άσυλο, και όχι μόνο στους αναγνωρισμένους πρόσφυγες, ανεξάρτητα από το αποτέλεσμα της διαδικασίας ασύλου. **Στην απόφαση Kinsa της 3ης Ιουνίου 2025 [23], το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) εξέδωσε μια κρίσιμη ετυμηγορία, διευκρινίζοντας ακριβώς το εξής: ότι τα άτομα που διακινούν τον εαυτό τους και τα μέλη της οικογένειάς τους διασχίζοντας σύνορα προκειμένου να ζητήσουν άσυλο εμπίπτουν στην εξαίρεση από τη δίωξη για παράνομη μεταφορά, όπως αυτή κατοχυρώνεται στο προαναφερθέν δεσμευτικό διεθνές δίκαιο. [24]**

Η υπόθεση Kinsa – η δίκη της O.B., μιας γυναίκας από το Κονγκό, η οποία έφτασε στην Ιταλία τον Αύγουστο του 2019 συνοδευόμενη από την 8χρονη κόρη της και τη 13χρονη ανιψιά της, χρησιμοποιώντας πλαστά διαβατήρια για να ταξιδέψει στην Ιταλία και να ζητήσει προστασία. Η O.B. συνελήφθη και κατηγορήθηκε για «διευκόλυνση» της παράτυπης μετανάστευσης των δύο κοριτσιών. Η δικηγόρος της ζήτησε την παραπομπή προδικαστικού ερωτήματος στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με την ισχύ και την ερμηνεία του **“Πακέτου της ΕΕ για τους διευκολυντές” (EU Facilitators Package)**, καθώς και της ιταλικής νομοθεσίας που το εφαρμόζει, σε σχέση με τον **Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ**. [25] Μετά την απόφαση του ΔΕΕ, όλες οι ποινικές κατηγορίες κατά της O.B. αποσύρθηκαν.

Ειδικότερα, το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης έκρινε ότι η σχετική με την παράνομη μεταφορά νομοθεσία και η νομοθεσία για την μετανάστευση [26] πρέπει να εφαρμόζεται σύμφωνα με τα θεμελιώδη δικαιώματα που κατοχυρώνονται στον Χάρτη της ΕΕ, επικαλούμενο σε αυτή την περίπτωση το δικαίωμα στο άσυλο, το δικαίωμα στην οικογενειακή ζωή και το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού. Η απόφαση Kinsa θα έπρεπε να είχε σημάνει μια καίρια αλλαγή στις δικαστικές πρακτικές των κρατών μελών, δεδομένης της συστηματικής ποινικής δίωξης μεταναστών ως διακινητών.

Ωστόσο, η παρούσα έκθεση καταδεικνύει ότι, τόσο πριν όσο και μετά την απόφαση Kinsa, τα Ελληνικά Δικαστήρια ερμηνεύουν σταθερά τη νομοθεσία με τρόπο που έρχεται σε σύγκρουση με τη Σύμβαση της Γενεύης και το Πρωτόκολλο του Παλέρμο, εφαρμόζοντας τη ρήτρα εξαίρεσης που προβλέπεται στο άρθρο 3(3)(ε) του Κώδικα Μετανάστευσης μόνο σποραδικά και χωρίς καμία συνέπεια. Ως αποτέλεσμα, χιλιάδες μετανάστες, αιτούντες άσυλο και πρόσφυγες στην Ελλάδα καταλήγουν να καταδικάζονται και να φυλακίζονται για αδικήματα παράνομης μεταφοράς, ενώ θα έπρεπε να εξαιρούνται από τη δίωξη σύμφωνα με το σαφές γράμμα του νόμου.

4. Η αυθαίρετη και ασυνεπής εφαρμογή της ρήτρας εξαίρεσης από τα Ελληνικά Δικαστήρια

Οι δίκες μεταναστών που κατηγορούνται για παράνομη μεταφορά μετά τη διέλευσή τους στην Ελλάδα, διεξάγονται ενώπιον ποινικών δικαστηρίων σε όλη τη χώρα, και ιδιαίτερα σε παραμεθόριες περιοχές: στα νησιά των Δωδεκανήσων (Κως και Ρόδος), στο Βόρειο και Νότιο Αιγαίο (Λέσβος, Χίος, Σύρος, Σάμος), στην Κρήτη και στη Βόρεια Ελλάδα, κοντά στα σύνορα του Έβρου. Τα τελευταία χρόνια, τα Ελληνικά Δικαστήρια εφαρμόζουν τη ρήτρα εξαίρεσης σπάνια και χωρίς καμία συνέπεια. Οι πρόσφατες τάσεις δείχνουν ότι επικρατεί μία αύξηση της αποδοχής της ρήτρας εξαίρεσης σε περιπτώσεις όπου ο κατηγορούμενος είναι αναγνωρισμένος πρόσφυγας ή αιτών άσυλο με «προσφυγικό προφίλ». Ωστόσο, ακόμη και αυτό δεν είναι δεδομένο, καθώς η αναγνώριση του «προσφυγικού προφίλ» διαφέρει σημαντικά ανάλογα με τον τόπο, τον χρόνο και τους δικαστές, παραβιάζοντας την αρχή της ασφάλειας δικαίου και της ισότητας ενώπιον του νόμου.

Ενώ οι αρχές της ασφάλειας δικαίου και της αμεροληψίας υποτίθεται ότι προστατεύουν από την αυθαίρετη εφαρμογή του νόμου, τα δικαστήρια σε όλη την Ελλάδα είτε απορρίπτουν συστηματικά τη ρήτρα εξαίρεσης, είτε την εφαρμόζουν με ασυνέπεια. Αυτή η αυθαίρετη εφαρμογή του νόμου συμβάλλει περαιτέρω στην αποδυνάμωση του κράτους δικαίου στην Ελλάδα [27]. Καθώς η παρούσα έκθεση οριοθετείται από το πεδίο δράσης των δύο οργανώσεών μας, εξετάζει μόνο υποθέσεις όπου οι οργανώσεις μας έχουν τεκμηριώσει άμεσα τις δικαστικές πρακτικές μέσω της εκπροσώπησης κατηγορουμένων, ή όπου οι οργανώσεις μας ή συνεργαζόμενες οργανώσεις έχουν παρακολουθήσει σχετικές δίκες.

4.1. Μη επίκληση της ρήτρας εξαίρεσης

Τα περισσότερα δικαστήρια σε όλη την Ελλάδα, στις υποθέσεις που εξετάστηκαν από το HRLP και το LCL, έχουν απορρίψει τις ενστάσεις που προέβαλε η υπεράσπιση σχετικά με τη δίωξη αιτούντων άσυλο και προσφύγων βάσει της ρήτρας εξαίρεσης. Οι υποθέσεις στις οποίες προβάλλεται η ένσταση αποτελούν, ωστόσο, μόνο ένα μικρό δείγμα του συνόλου των διώξεων για παράνομη μεταφορά στην Ελλάδα.

Ακόμη και σε περιπτώσεις όπου η ένσταση κατά της δίωξης βάσει της ρήτρας εξαίρεσης δεν προβάλλεται από την υπεράσπιση κατά τη διάρκεια της ακροαματικής διαδικασίας, το Δικαστήριο, κατά την κρίση του, μπορεί να επικαλεστεί τη ρήτρα εξαίρεσης αυτεπαγγέλτως. Παρ' όλα αυτά, δεν υπάρχει γνωστή περίπτωση ελληνικού δικαστηρίου που να έχει απαλλάξει κατηγορούμενους βάσει της ρήτρας εξαίρεσης όταν η σχετική ένσταση δεν είχε προβληθεί από την υπεράσπιση.

Ως διαδικαστικό ζήτημα, η υπεράσπιση πρέπει να προβάλλει την ένσταση κατά της δίωξης βάσει της ρήτρας εξαίρεσης κατά την έναρξη ακροαματικής διαδικασίας. Ωστόσο, έχουμε παρατηρήσει σε υποθέσεις που παρακολουθήσαμε εμείς και συνεργαζόμενες οργανώσεις ότι πολλοί δικηγόροι δεν προβάλλουν αυτή την ένσταση. Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι δικηγόροι επιλέγουν στρατηγικά να μην την προβάλλουν, εάν εκτιμούν ότι θα εκληφθεί αρνητικά από τον δικαστή· για παράδειγμα, σε περιπτώσεις όπου ο κατηγορούμενος είναι τυπικά ακόμη αιτών άσυλο, αλλά η αίτησή του έχει απορριφθεί και έχει ασκήσει προσφυγή, ή όταν ο αιτών άσυλο προέρχεται από χώρα που η Ελλάδα θεωρεί «ασφαλή χώρα καταγωγής». Αν και τυπικά η ρήτρα εξαίρεσης θα έπρεπε να εφαρμόζεται σε όλους τους αιτούντες άσυλο, η υπεράσπιση μπορεί να αποφασίσει στρατηγικά να επικεντρωθεί σε άλλες γραμμές υπεράσπισης, όπως έλλειψη μετάφρασης, έλλειψη δικαιοδοσίας ή έλλειψη αποδεικτικών στοιχείων, αντί να οδηγήσει ενδεχομένως τη ποινική δίκη σε μια άσχετη αξιολόγηση της επιλεξιμότητας του κατηγορούμενου για άσυλο.

Πολλοί δικηγόροι επίσης προτιμούν τη διαδικασία διαπραγμάτευσης ποινής (plea bargaining), αντί να προχωρήσουν σε κανονική δίκη, εάν εκτιμούν ότι είναι προς το συμφέρον του πελάτη τους να αποδεχθεί μια συμφωνία αντί να αντιμετωπίσει πιθανή καταδίκη με αυστηρότερες ποινές. Σε αυτή την περίπτωση, η ένσταση κατά της δίωξης βάσει της ρήτρας εξαίρεσης δεν μπορεί να προβληθεί.

✿ Διαδικασία διαπραγμάτευσης της ποινής

Η πρακτική της διαπραγμάτευσης ποινής επιτρέπει στους κατηγορούμενους να διαπραγματευτούν μειωμένη ποινή με τον Εισαγγελέα, σε αντάλλαγμα για την παραδοχή ενοχής τους [28]. Η εισαγωγή της διαπραγμάτευσης ποινής στην ελληνική ποινική διαδικασία το 2019 έχει οδηγήσει πολλούς κατηγορούμενους για παράνομη μεταφορά να δηλώνουν ένοχοι, αντί να προβάλλουν οποιεσδήποτε νομικές ενστάσεις κατά της δίωξής τους, όπως η ρήτρα εξαίρεσης. Η ποινική διαπραγμάτευση συχνά φαίνεται η καλύτερη εφικτή επιλογή για πολλούς κατηγορούμενους, λόγω του ότι (1) οι κατηγορίες για παράνομη μεταφορά επισύρουν μερικές από τις βαρύτερες ποινές που προβλέπει το ελληνικό ποινικό δίκαιο, (2) οι περισσότεροι κατηγορούμενοι κρατούνται σε προδικαστική κράτηση εν αναμονή δίκης, (3) η πρόσβαση σε νομική βοήθεια πριν από τη δίκη είναι περιορισμένη, και (4) οι υποθέσεις παράνομης μεταφοράς έχουν πολύ υψηλά ποσοστά καταδίκης.

Το 2023, η Borderline Europe ανέλυσε 81 δίκες που διεξήχθησαν σε όλη την Ελλάδα, με αιτούντες άσυλο κατηγορούμενους για παράνομη μεταφορά. Από τις 25 υποθέσεις που τεκμηριώθηκαν και έκλεισαν μέσω ποινικής διαπραγμάτευσης, οι 24 πραγματοποιήθηκαν στην περιοχή των βόρειων συνόρων της Ελλάδας, στην Κομοτηνή, ενώπιον του Μονομελούς Εφετείου Κακουρημάτων Θράκης [29]. Στην Κομοτηνή, οι ποινικές διαπραγματεύσεις αποτελούν τον κανόνα, καθώς οι δίκες χωρίς διαπραγμάτευση καταλήγουν σε καταδίκες με μέγιστες ποινές.

Μέσω της παρακολούθησης δικών στην Κρήτη, το **Border Violence Monitoring Network (BVMN)** παρατήρησε ότι η ποινική διαπραγμάτευση τείνει να είναι επίσης ο κανόνας στην Κρήτη. Ειδικότερα, στο Δικαστήριο των Χανίων, οι περισσότερες υποθέσεις ολοκληρώνονται μέσω ποινικής διαπραγμάτευσης με την αποδοχή της ενοχής, με επιβολή της τυπικής ποινής των 10 ετών φυλάκισης. Το BVMN σημείωσε ότι η ποινική διαπραγμάτευση παρουσιάζονταν από ορισμένους δικηγόρους υπεράσπισης ως η μόνη ρεαλιστική επιλογή για τους κατηγορούμενους, οι οποίοι στην πλειονότητά τους εκπροσωπούνταν από δικηγόρους που διορίζονταν στο πλαίσιο της χορήγησης κρατικής δωρεάν νομικής συνδρομής λίγο πριν την ακροαματική διαδικασία ή ακόμη και την ίδια μέρα. Συνεργαζόμενες οργανώσεις έχουν παρατηρήσει ότι η ποινική διαπραγμάτευση αποτελεί την κατεξοχην επιλογή των εν λόγω δικηγόρων, **χωρίς να εξετάζουν από κοινού με τους κατηγορούμενους την πιθανότητα της κανονικής ακροαματικής διαδικασίας [30].**

Στις 22 Σεπτεμβρίου 2025, το BVMN ήταν παρόν και παρατήρησε από πρώτο χέρι πώς ορισμένοι διορισμένοι δικηγόροι με νομική βοήθεια εξηγούσαν στους πελάτες τους ότι, επειδή είχαν οδηγήσει τη βάρκα, ήταν ένοχοι και θα εκτίσουν εκατοντάδες χρόνια φυλάκισης, χωρίς να αναφέρουν την πιθανή εξαίρεση για αιτούντες άσυλο ή να εξηγήσουν πώς λειτουργεί η επιμέτρηση της ποινής στην ελληνική δικαιοδοσία. Σε αυτές τις περιπτώσεις παρατηρήθηκε ότι οι πελάτες, βασιζόμενοι σε αυτές τις συμβουλές, αποφάσισαν να αποδεχθούν ποινική διαπραγμάτευση [31].

Το BVMN παρακολούθησε δίκες στο Δικαστήριο των Χανίων στις 7 και 16 Ιουλίου 2025 και την 1η Σεπτεμβρίου 2025. Από τις 47 υποθέσεις, που αφορούσαν 86 κατηγορούμενους, 4 υποθέσεις προχώρησαν σε δίκη, 15 ολοκληρώθηκαν μέσω διαπραγμάτευσης ποινής και οι 27 άλλες υποθέσεις αναβλήθηκαν.

Οι υποθέσεις παράνομης μεταφοράς σπάνια επιλύονται μέσω διαπραγμάτευσης ποινής στη Σάμο και τη Ρόδο και, στο μέτρο των γνώσεών μας, ποτέ ενώπιον του Δικαστηρίου της Λέσβου. [32]

4.2 Απόρριψη της ρήτρας εξαίρεσης στην Ελλάδα

Μέχρι τον Οκτώβριο του 2025, δεν υπάρχουν γνωστές περιπτώσεις αποδοχής της ρήτρας εξαίρεσης από οποιοδήποτε Δικαστήριο εκτός της Κρήτης και της Σάμου. Η περιπτωσιολογική μελέτη υποθέσεων που ακολουθεί δεν αποτελεί πλήρη καταγραφή όλων των δικών στις οποίες προτάθηκε από την υπεράσπιση, αλλά συμπεριλαμβάνονται οι συγκεκριμένες προκειμένου να αποτυπωθεί η διαφορετική προσέγγιση των δικαστηρίων στην ένσταση κατά της δίωξης με βάση αυτή τη ρήτρα.

* Θεσσαλονίκη

Το Δικαστήριο της Θεσσαλονίκης εξετάζει σπάνια κατηγορίες κατά μεταναστών και αιτούντων άσυλο για παράνομη μεταφορά, καθώς οι περισσότερες συλλήψεις για παράνομη μεταφορά πραγματοποιούνται στις παραμεθόριες περιοχές. Ωστόσο, στην υπόθεση του Homayoun Sebatera, η οποία συγκέντρωσε διεθνή προσοχή μέσω της εκστρατείας **Free Homayoun [33]**, το Δικαστήριο της Θεσσαλονίκης είχε την ευκαιρία να δώσει το παράδειγμα. Δυστυχώς, δεν το έκανε. Αντιθέτως, διεξήγαγε μια δίκη που χαρακτηρίστηκε από πολλαπλές παραβιάσεις των προτύπων δίκαιης δίκης, πέρα από την εγγενή αδικία των κατηγοριών που ασκήθηκαν κατά του Sebatera, «ο οποίος δεν θα έπρεπε εξαρχής να είχε διωχθεί, καθώς ήρθε στην Ελλάδα για να ζητήσει άσυλο» [34].

Ο **Homayoun Sabetara** συνελήφθη τον Αύγουστο του 2021, αφού διέσχισε οδηγώντας όχημα τα χερσαία σύνορα Τουρκίας–Ελλάδας, προκειμένου να υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας. Κρατήθηκε κατά τη σύλληψη [35]. Τον Σεπτέμβριο του 2022, στη δίκη πρώτου βαθμού, το Μονομελές Δικαστήριο Θεσσαλονίκης τον έκρινε ένοχο για παράνομη μεταφορά επτά υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελλάδα, με σκοπό το κέρδος και με επικίνδυνο τρόπο. Καταδικάστηκε σε 18 χρόνια φυλάκισης [36]. Μετά την πρωτόδικη δίκη, ο Sabetara υπέβαλε αίτηση διεθνούς προστασίας από τη φυλακή. Η κατ' έφεση δίκη έλαβε χώρα τον Σεπτέμβριο του 2024 ενώπιον του Τριμελούς Εφετείου Κακουργημάτων Θεσσαλονίκης. Η υπεράσπιση επικαλέστηκε τη ρήτρα εξαίρεσης. Η ένσταση απορρίφθηκε από τον Εισαγγελέα, ο οποίος ισχυρίστηκε ότι, επειδή το αδίκημα [οδήγηση του οχήματος στην Ελλάδα] διαπράχθηκε πριν ο Sabetara υποβάλει αίτηση ασύλου στην Ελλάδα, δεν μπορούσε να εξαιρεθεί από τη δίωξη. Το Δικαστήριο απέρριψε τη ρήτρα εξαίρεσης και τον έκρινε ένοχο για παράνομη μεταφορά υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελλάδα, αλλά απέσυρε τις επιβαρυντικές περιστάσεις. Η ποινή του μειώθηκε μόλις κατά ένα έτος, από 18 χρόνια κάθειρξης σε 17 χρόνια φυλάκισης [37]. Η υπόθεση του Sabetara εκδικάστηκε ενώπιον του Αρείου Πάγου στις 19 Σεπτεμβρίου 2025, όπου και πάλι προβλήθηκε ένσταση κατά της δίωξης του Homayoun ως αιτούντος άσυλο βάσει της ρήτρας εξαίρεσης. Το Δικαστήριο αναμένεται να εκδώσει απόφαση τους επόμενους μήνες, η οποία θα μπορούσε να θέσει σημαντικό προηγούμενο για μελλοντικές διώξεις για παράνομη μεταφορά σε όλη την Ελλάδα [38].

✿ Ρόδος

Δεν υπάρχει γνωστή απόφαση από το Εφετείο Δωδεκανήσου [39] που να έχει απαλλάξει αιτούντα άσυλο ή δικαιούχο διεθνούς προστασίας κατηγορούμενο για αδικήματα που σχετίζονται με παράνομη μεταφορά, βάσει της ρήτρας εξαίρεσης.

Τον **Ιούλιο του 2025**, η Equal Rights Beyond Borders (ERBB) εκπροσώπησε σε πρώτο βαθμό έναν Σύρο αιτούντα άσυλο, ο οποίος δικάστηκε ενώπιον του Μονομελούς Δικαστηρίου Δωδεκανήσου. Ο δικηγόρος υπεράσπισης προέβαλε τη ρήτρα εξαίρεσης, καθώς ο κατηγορούμενος είχε υποβάλει αίτηση ασύλου κατά τη διάρκεια της προφυλάκισής του. Το Δικαστήριο απέρριψε την ένσταση κατά της δίωξης και τον έκρινε ένοχο για διευκόλυνση παράνομης εισόδου και παράνομη είσοδο, επιβάλλοντάς του ποινή 11 ετών και 1 μήνα φυλάκισης και πρόστιμο 12.000 ευρώ [40]. Έχει ασκήσει έφεση κατά της καταδίκης, ωστόσο η δίκη εφέσεως δεν έχει ακόμη οριστεί. Η εξέταση αυτής της υπόθεσης σε δεύτερο βαθμό θα αποτελέσει ευκαιρία για το Τριμελές Δικαστήριο Δωδεκανήσου να εξετάσει την εφαρμογή της ρήτρας εξαίρεσης για αιτούντες άσυλο που διώκονται για παράνομη μεταφορά.

Τον **Οκτώβριο του 2025**, το Μονομελές Εφετείο Κακουργημάτων Δωδεκανήσου εξέτασε την υπόθεση δύο Σύρων υπηκόων, οι οποίοι κατηγορούνταν για παράνομη μεταφορά και παράνομη είσοδο. Και οι δύο είχαν υποβάλει αίτηση ασύλου στην Ελλάδα και κρατούνταν για ενάμιση χρόνο πριν από τη πρωτοβάθμια δίκη. Κατά τη διάρκεια της δίκης, ο δικηγόρος τους υποστήριξε ότι και οι δύο θα έπρεπε να αθωωθούν βάσει της ρήτρας εξαίρεσης. Ο εισαγγελέας διαφώνησε, υποστηρίζοντας ότι η ρήτρα εξαίρεσης δεν εφαρμόζεται στην παράνομη μεταφορά αλλά μόνο στην παράνομη είσοδο, παρά το γεγονός ότι και τα δύο ποινικά αδικήματα προέρχονται από τον Κώδικα Μετανάστευσης, στον οποίο εφαρμόζεται η ρήτρα εξαίρεσης. Οι δικαστές τελικά απέρριψαν την ένσταση χωρίς να δώσουν καμία αιτιολόγηση. Ωστόσο, λόγω έλλειψης επαρκών αποδεικτικών στοιχείων, και οι δύο κατηγορούμενοι αθωώθηκαν από την πιο σοβαρή κατηγορία της παράνομης μεταφοράς. Την ίδια μέρα, ωστόσο, ο ίδιος δικαστής καταδίκασε δώδεκα άλλους κατηγορούμενους που αντιμετώπιζαν τις ίδιες κατηγορίες. Η μόνη αξιοσημείωτη διαφορά μεταξύ αυτών των υποθέσεων ήταν ότι, στην περίπτωση των ανδρών που τελικά αθωώθηκαν, ο δικηγόρος τους είχε επικαλεστεί τη ρήτρα εξαίρεσης, γεγονός που υποδηλώνει ότι, παρόλο που η ένσταση για αυτό το λόγο απορρίφθηκε από το Δικαστήριο, ίσως έπαιξε κάποιο ρόλο στην τελική αθώωση των κατηγορουμένων.

✿ Λέσβος

Στις πολυάριθμες δίκες των λεγόμενων «χειριστών σκαφών» που διεξάγονται στα δικαστήρια της Μυτιλήνης, Λέσβο, οι οργανώσεις που παρακολουθούν τις υποθέσεις **δεν γνωρίζουν καμία περίπτωση στην οποία το αρμόδιο Δικαστήριο να έχει κάνει δεκτή την ένσταση κατά της ποινικής δίωξης αιτούντων άσυλο ή προσφύγων βάσει της σχετικής ρήτρας εξαίρεσης.**

Το 2025, το Legal Centre Lesvos εκπροσώπησε τρεις κατηγορούμενους που διώκονταν για παράνομη μεταφορά σε τρεις ξεχωριστές δίκες. Στις δύο υποθέσεις όπου προβλήθηκε η ρήτρα εξαίρεσης, το Δικαστήριο απέρριψε την ένσταση, αλλά αθώωσε τους κατηγορούμενους για άλλους λόγους. Η μία από αυτές τις υποθέσεις εκδικάστηκε τον Φεβρουάριο του 2025 και η άλλη τον Σεπτέμβριο του 2025, μετά την απόφαση Kinsa. Στην τρίτη υπόθεση, επειδή ο κατηγορούμενος είχε λάβει απόρριψη του αιτήματος ασύλου του λίγο πριν από τη δίκη, η ρήτρα εξαίρεσης δεν προβλήθηκε.

Στις δύο υποθέσεις στις οποίες προβλήθηκε η ρήτρα εξαίρεσης ως ένσταση, δεν μπορέσαμε να εξετάσουμε το σκεπτικό του Δικαστηρίου για την απόρριψή της, καθώς –ευτυχώς– οι κατηγορούμενοι αθώωθηκαν για άλλους λόγους. Στις υποθέσεις αυτές όπου ήταν διαθέσιμη η γραπτή απόφαση, η ένσταση είτε δεν αναφερόταν καθόλου είτε απορριπτόταν ρητά, αλλά χωρίς να παρατίθεται η νομική αιτιολόγηση.

Ο **Hassan** (που εκπροσωπήθηκε από το LCL), υπήκοος Ιράκ, συνελήφθη τον **Μάρτιο του 2020** και κατηγορήθηκε για διευκόλυνση παράνομης εισόδου και για παράνομη είσοδο, παρότι υπήρχε βίντεο που τον έδειχνε ως απλό επιβάτη της βάρκας και όχι ως χειριστή της, το οποίο και παρουσιάστηκε στον ανακριτή. Ο Hassan δεν προφυλακίστηκε. Για περισσότερο από πέντε χρόνια, η υπόθεσή του αναβαλλόταν επανειλημμένα. Πέρα από την πιθανή ισόβια κάθειρξη που τον απειλούσε, η διαδικασία εξέτασης αιτήματος ασύλου του είχε «παγώσει» για χρόνια λόγω των σε εξέλιξη ποινικών διώξεων. Μόνο μετά από παρέμβαση του δικηγόρου του εκδόθηκε απόφαση, στις αρχές του 2025. Δυστυχώς, μετά από σχεδόν πέντε χρόνια αναμονής, το αίτημά του για άσυλο απορρίφθηκε. Μετά από πολλαπλές αναβολές, στη δίκη του για παράνομη μεταφορά τον Μάρτιο του 2025, ο δικηγόρος του αποφάσισε στρατηγικά να μην προβάλλει ένσταση βάσει της ρήτρας εξαίρεσης, τόσο επειδή η υπόθεση ασύλου του Hassan είχε μόλις πρόσφατα απορριφθεί (αν και ήταν σε στάδιο προσφυγής και τυπικά παρέμενε αιτών άσυλο), όσο και επειδή υπήρχαν επαρκή αποδεικτικά στοιχεία που έδειχναν ότι ο Hassan δεν ήταν ένοχος. Ο Hassan αθώωθηκε από όλες τις κατηγορίες. [41]

Τον **Σεπτέμβριο του 2024**, ενώ προσπαθούσε να φτάσει στην Ελλάδα, ο **Naser** (που εκπροσωπήθηκε από το LCL) και 24 ακόμη άτομα που επέβαιναν σε μια μικρή φουσκωτή βάρκα δέχθηκαν επίθεση από σκάφος του Λιμενικού. Οι καταθέσεις των επιβατών που ελήφθησαν κατά την προανακριτική διαδικασία –και αναγνώστηκαν στη δίκη– αποκάλυψαν ότι το Λιμενικό πυροβόλησε με πραγματικά πυρά, εμβόλισε τη λέμβο, με αποτέλεσμα αυτή να ανατραπεί, και, αφού πήρε όλους τους επιβαίνοντες πάνω στο σκάφος, τους ξυλοκόπησε άγρια. Ο Naser δέχθηκε τόσο σφοδρό ξυλοδαρμό που ήταν καλυμμένος με αίματα και μώλωπες, και παραμορφώθηκε από τα χτυπήματα. Δύο μάρτυρες κατέθεσαν ότι ο Naser δεν οδηγούσε τη βάρκα κατά τη διάρκεια του ταξιδιού, αλλά έπιασε το τιμόνι μόνο μετά την επίθεση, προκειμένου να μειώσει την ταχύτητα και να τη σταθεροποιήσει. Ο Naser κατηγορήθηκε για παράνομη μεταφορά αλλοδαπών, πρόκληση ναυαγίου και απείθεια. Ο ανακριτής διέταξε την προφυλάκισή του.

Κατά τη δίκη του, τον Φεβρουάριο του 2025, η υπεράσπιση υποστήριξε ότι, ως Παλαιστίνιος αιτών άσυλο από τη Γάζα, θα έπρεπε να εξαιρεθεί από την ποινική δίωξη. Το Δικαστήριο απέρριψε την ένσταση χωρίς να αναφέρει την αιτιολογία του. [42] Ευτυχώς, ο Naser αθωώθηκε από όλες τις κατηγορίες, καθώς η ενοχή του δεν αποδείχθηκε. Η υπόθεση παραπέμφθηκε επίσης στον Εισαγγελέα του Ναυτοδικείου Πειραιώς για να διερευνήσει τις ενέργειες των αξιωματικών του λιμενικού σώματος για ενδεχόμενες κατηγορίες βασανιστηρίων και σοβαρής σωματικής βλάβης.

Τον Σεπτέμβριο του 2024, ο **Mohammad** (που εκπροσωπήθηκε από το LCL), επίσης Παλαιστίνιος, συνελήφθη και κατηγορήθηκε για διευκόλυνση της παράτυπης εισόδου 34 ατόμων στην Ελλάδα. Αυτός και δύο ακόμη άτομα κατηγορήθηκαν επίσης για πρόκληση ναυαγίου, παρά το γεγονός ότι η λέμβος με μετανάστες που αναχαιτίστηκε από το Λιμενικό δεν είχε ανατραπεί. Ο Mohammad δεν τέθηκε σε προφυλάκιση και, μέχρι τη δίκη του τον Σεπτέμβριο του 2025, ήταν πλέον αναγνωρισμένος πρόσφυγας. Η υπεράσπιση προέβαλε ένσταση βάσει της ρήτρας εξαίρεσης. Ωστόσο, το Δικαστήριο δεν εξέτασε καθόλου την ένσταση, παρόλο που ο Mohammad ήταν αναγνωρισμένος πρόσφυγας [43]. Λόγω των αποδεικτικών στοιχείων που προσκόμισε η υπεράσπιση και τα οποία αντικρούονταν με την κατάθεση του μάρτυρα του Λιμενικού, ο Mohammad και οι συγκατηγορούμενοί του αθωώθηκαν.

Η δευτεροβάθμια δίκη τον **Δεκεμβρίου 2022 για τον Asghar** και τον Hussein, η οποία συζητήθηκε στην εισαγωγή, αποτελεί ακόμη μία απόδειξη της απόρριψης της ρήτρας εξαίρεσης από το Δικαστήριο της Λέσβου όταν αυτή προβάλλεται.

Μετά την παρακολούθηση δεκάδων δικών, πολλές από τις οποίες στη Λέσβο, η ομάδα Community Peacemaker Team, Aegean Migrant Solidarity Programme (CPT/AMS) εντόπισε ως συνηθέστερο λόγο αθώωσης των κατηγορουμένων την «αμφιβολία ως προς τη συνδρομή των πραγματικών περιστατικών του αδικήματος». Αυτό καταδεικνύει ότι η ρήτρα εξαίρεσης, γενικά, δεν εφαρμόζεται, ακόμη και σε περιπτώσεις όπου οι κατηγορούμενοι αθώνονται.

Δυστυχώς, παρά τη σαφή πρόβλεψη του νόμου, τα περισσότερα δικαστήρια απλώς αγνοούν τη ρήτρα εξαίρεσης όταν διώκουν αιτούντες άσυλο και πρόσφυγες. Για τον λόγο αυτό, μια επιτυχής υπεράσπιση πρέπει να βασιστεί σε πλήθος άλλων στοιχείων, όπως η εξασφάλιση της παρουσία μαρτύρων υπεράσπισης, προκειμένου να αντικρούσουν τόσο τους μάρτυρες κατηγορίας όσο και το γενικότερο αφήγημα του κατηγορητηρίου των Ελληνικών Αρχών. Πολλές αθώσεις επιτυγχάνονται λόγω της εξάρτησης της κατηγορούσας αρχής από μάρτυρες του Λιμενικού ή της Αστυνομίας, οι οποίοι συχνά είτε δεν εμφανίζονται στο Δικαστήριο είτε καταθέτουν αναξιόπιστα.

Οι μάρτυρες της υπεράσπισης, συνήθως μέλη της οικογένειας του κατηγορουμένου ή μετανάστες που ταξίδευαν με την ίδια βάρκα από την Τουρκία, καλούνται να καταθέσουν συνήθως μόνο όταν ο κατηγορούμενος εκπροσωπείται από δικηγόρους μη κερδοσκοπικών οργανισμών ή ιδιωτικά διορισμένους δικηγόρους, καθώς έχουν τον απαραίτητο χρόνο να προετοιμάσουν τη δίκη. Οι κρατικοί συνήγοροι συχνά διορίζονται την ίδια ημέρα της δίκης, καθιστώντας αδύνατη αυτή την προετοιμασία. Από όλες τις δίκες που παρακολούθησαν, η CPT/AMS κατέγραψε μόνο μία υπόθεση στην οποία η κρατική δικηγόρος ζήτησε αναβολή λίγων ημερών για να προετοιμάσει την υπεράσπιση του πελάτη της, μετά τον διορισμό της από το Δικαστήριο την τελευταία στιγμή.

4.3 Δικαστήρια αυθαίρετης «Δικαιοσύνης» – τα παραδείγματα της Σάμου και της Κρήτης

Ενώ τα περισσότερα δικαστήρια αγνοούν τη ρήτρα εξαίρεσης, αυτά της Σάμου και της Κρήτης την έχουν εφαρμόσει περιστασιακά. Ωστόσο, και στις δύο νησιωτικές περιοχές, τα Δικαστήρια εμφανίζουν μεγάλη ασυνέπεια στην εφαρμογή της ρήτρας, χωρίς να υπάρχει σαφές πρότυπο για το πότε γίνεται δεκτή και πότε απορρίπτεται. Το ίδιο Δικαστήριο, μερικές φορές ακόμη και την ίδια ημέρα, έχει εκδώσει αντίθετες αποφάσεις.

✿ Σάμος

Στη Σάμο, οι δικηγόροι του Human Rights Legal Project, που υπερασπίζονται μετανάστες κατηγορούμενους για παράνομη μεταφορά, άρχισαν τα τελευταία χρόνια να προβάλλουν συστηματικά τη ρήτρα εξαίρεσης, υποστηρίζοντας ότι τα άτομα που οδηγούν βάρκες για να ζητήσουν άσυλο δεν θα έπρεπε να διώκονται εξ' αρχής. Αυτό οδήγησε στις πρώτες γνωστές αθώσεις βάσει αυτού του λόγου για δικαιούχους διεθνούς προστασίας τον Ιούνιο του 2023 και για αιτούντες άσυλο τον Οκτώβριο του 2024.

Στη Σάμο, οι κατηγορούμενοι για κακουργήματα –συμπεριλαμβανομένων της παράνομης μεταφοράς και διευκόλυνσης– οι εν λόγω υποθέσεις εκδικάζονται ενώπιον του Εφετείου Κακουργημάτων Αιγαίου, σε πρώτο και δεύτερο βαθμό με τις δικασίμους για ακροάσεις πρώτου και δεύτερου βαθμού να προσδιορίζονται μόνο τρεις φορές το χρόνο (τον Φεβρουάριο, τον Ιούνιο και τον Οκτώβριο). Αυτό σημαίνει ότι συχνά δεκάδες υποθέσεις παράνομης μεταφοράς δικάζονται την ίδια ημέρα ή την ίδια εβδομάδα, γεγονός που έχει επιτρέψει στους δικηγόρους του HRLP όχι μόνο να εκπροσωπούν πολλούς κατηγορούμενους για παράνομη μεταφορά την ίδια ημέρα, αλλά και να παρακολουθούν τις δίκες άλλων κατηγορουμένων.

Ενώ το Εφετείο Κακουργημάτων Αιγαίου έχει περιστασιακά κάνει δεκτή τη ρήτρα εξαίρεσης, η εφαρμογή της παραμένει ιδιαίτερα ασυνεπής. Το ίδιο Δικαστήριο έχει αθώσει και καταδικάσει κατηγορουμένους σε υποθέσεις με σχεδόν πανομοιότυπα πραγματικά περιστατικά, μερικές φορές την ίδια ημέρα, καταδεικνύοντας την αυθαίρετη φύση της δικαστικής κρίσης. Τα αποτελέσματα εξαρτώνται συχνά από το αν οι κατηγορούμενοι είχαν επίσημη αναγνώριση πρόσφυγα κατά τη στιγμή της δίκης, παρά το γεγονός ότι ο νόμος προστατεύει όλους όσους ζητούν άσυλο.

Τον **Ιούνιο του 2023, ο Ali** (που εκπροσωπήθηκε από το HRLP) αθώθηκε από το Μονομελές Εφετείο Κακουργημάτων Αιγαίου λόγω της αναγνώρισης του ως πρόσφυγα. Πρόκειται για την πρώτη γνωστή περίπτωση στην οποία ελληνικό Δικαστήριο έκανε δεκτή ένσταση κατά της δίωξης βάσει της ρήτρας εξαίρεσης. Ωστόσο, η αποδοχή της ρήτρας εξαίρεσης δηλώθηκε ρητά μόνο από τον Εισαγγελέα και τον Δικαστή κατά τη διάρκεια της ακροαματικής διαδικασίας και δεν περιλήφθηκε στη γραπτή απόφαση. Ο Ali είχε λάβει θετική απόφαση για την αίτηση ασύλου του πριν από τη δίκη. Αντίθετα, την ίδια ημέρα, ο Hamza, του οποίου η αίτηση ασύλου είχε απορριφθεί, κρίθηκε ένοχος για παράνομη μεταφορά υπηκόων τρίτων χωρών και καταδικάστηκε σε ποινή φυλάκισης πέντε ετών [44]. Η καταδίκη του υποδηλώνει ότι το καθεστώς πρόσφυγα του Ali ήταν καθοριστικό για την αθώωσή του.

Ο **Ali**, υπήκοος Παλαιστίνης που διέφυγε από τη Γάζα, συνελήφθη στη Σάμο τον Ιανουάριο του 2023 και κατηγορήθηκε για διευκόλυνση παράνομης εισόδου. Δεν οδηγούσε τη βάρκα, αλλά το τηλέφωνό του χρησιμοποιήθηκε ως GPS. Ένας μάρτυρας -η κατάθεση του οποίου χρησιμοποίησε η αστυνομία για να κατηγορήσει τον Ali- κατέθεσε στη δίκη ότι η αστυνομία είχε τροποποιήσει τις δηλώσεις του και τον ανάγκασε να υπογράψει την κατάθεσή του αποδεικτικό χωρίς να έχει μεταφραστεί. **Ένας άλλος μάρτυρας ενημέρωσε επίσης το HRLP ότι εξαναγκάστηκε να κατονομάσει τον Ali ως οδηγό, καθώς η τοπική αστυνομία τον παρενοχλούσε για μέρες, απειλώντας τον ότι θα αντιμετώπιζε ο ίδιος κατηγορίες αντί για τον Ali.**

Ο Ali συνελήφθη λίγες ημέρες μετά την άφιξη και την καταγραφή του ως αιτών άσυλο. Αρχικά τέθηκε σε διοικητική κράτηση λόγω παράνομης εισόδου. Η συνέντευξη ασύλου του διεξήχθη τότε, προτού ασκηθεί ποινική δίωξη εναντίον του και προτού να ενημερωθεί η Υπηρεσία Ασύλου για το γεγονός της δίωξης.. Αναγνωρίστηκε ως πρόσφυγας πριν από την εκδίκαση της υπόθεσής του σε πρώτο βαθμό, κατά την οποία αθώθηκε, μετά από έξι μήνες προσωρινής κράτησης.

Τον **Οκτώβριο του 2023**, ο **Aziz** και ακόμη ένας κατηγορούμενος (αμφότεροι εκπροσωπούμενοι από το HRLP) αθωώθηκαν βάσει της ρήτρας εξαίρεσης. Και οι δύο είχαν λάβει καθεστώς πρόσφυγα πριν από την εκδίκαση της υπόθεσής τους, και σε αμφότερες τις υποθέσεις οι σχετικές αποφάσεις του Μονομελούς Εφετείου Κακουργημάτων Αιγαίου αναφέρονται ρητά στη ρήτρα εξαίρεσης [45]. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι και οι δύο κατηγορούμενοι είχαν συλληφθεί το 2019, σε μια περίοδο κατά την οποία στους μετανάστες οι οποίοι κατηγορούνταν για παράνομη μεταφορά στη Σάμο, δεν επιβαλλόταν προσωρινή κράτηση. Ως εκ τούτου, σε αμφότερες τις υποθέσεις η Υπηρεσία Ασύλου δεν ενημερώθηκαν ποτέ για τις ποινικές κατηγορίες εναντίον των αιτούντων και συνέχισαν κανονικά την εξέταση των αιτήσεων ασύλου τους. Αξιοσημείωτο είναι ότι, μετά τον Ιανουάριο του 2023, παρατηρήθηκε σημαντική αλλαγή στην πρακτική του Δικαστηρίου Σάμου, το οποίο άρχισε να διατάσσει συστηματικά την προσωρινή κράτηση των κατηγορουμένων για παράνομη μεταφορά, αντί (προσωρινή κράτηση σε ποσοστό 95% των υποθέσεων παράνομης μεταφοράς που παρακολουθεί το HRLP από το 2023). Αυτό, με τη σειρά του, έχει επηρεάσει την πρόσβαση των κατηγορουμένων στη διαδικασία εξέτασης αιτήσεων ασύλου.

Τον **Ιούνιο του 2024**, το Δικαστήριο κατέληξε στην ίδια ετυμηγορία, αθώνοντας δύο κατηγορούμενους που κατηγορούνταν για παράνομη μεταφορά [46].

Τον **Οκτώβριο του 2024**, το Μονομελές Εφετείο Κακουργημάτων Αιγαίου αθώωσε τρεις κατηγορούμενους που ήταν αιτούντες άσυλο (δύο κατηγορούμενοι ήταν Σουδανοί και ο τρίτος Σύρος) [47]. Κατά τη διάρκεια της ακροαματικής διαδικασίας, ο Εισαγγελέας εξέτασε τους κατηγορούμενους σχετικά με τους λόγους της φυγής τους από τις χώρες καταγωγής τους, σαν να επρόκειτο να αξιολογήσει αν πληρούν τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση ασύλου, προτού δεχτεί τη ρήτρα εξαίρεσης ως λόγο αθώωσης. **Πρόκειται για την πρώτη γνωστή υπόθεση όπου η ρήτρα εξαίρεσης έγινε δεκτή για αιτούντες άσυλο.**

Ο **Wahed** και ο **Mahmoud** είναι δύο Σουδανοί υπήκοοι. Συνελήφθησαν τον **Μάρτιο του 2024** στη Σάμο και κατηγορήθηκαν για παράνομη μεταφορά υπηκόων τρίτων χωρών (ο ένας ως οδηγός της βάρκας και ο άλλος ως βοηθός του). Κατά τη διάρκεια της δίκης τους, τον Οκτώβριο του 2024, ανέφεραν ότι είχαν υποστεί διώξεις στο Σουδάν λόγω της εθνοτικής τους καταγωγής και φοβούνταν για τη ζωή τους, καθώς ο εμφύλιος πόλεμος στο Σουδάν είχε προκαλέσει την πιο σοβαρή ανθρωπιστική κρίση παγκοσμίως. Το Δικαστήριο αποδέχτηκε τους αυτοτελείς ισχυρισμούς της υπεράσπισης, οι οποίοι έγιναν δεκτοί και από τον Εισαγγελέα και αθώωσε τους Wahed και Mahmoud βάσει του άρθρου 3(3) του Κώδικα Μετανάστευσης. Και οι δύο άνδρες έλαβαν καθεστώς πρόσφυγα μετά την αθώωσή τους.

Τον **Φεβρουάριο του 2025**, το HRLP εκπροσώπησε τρεις Σύρους κατηγορούμενους ενώπιον του Μονομελούς Εφετείου Κακουργημάτων Αιγαίου, και προσκόμισε στο Δικαστήριο αποδεικτικά στοιχεία της αίτησής τους για άσυλο. **Παρά την απουσία ουσιαστικών διαφορών από τις υποθέσεις του Οκτωβρίου 2024, κατά τη διάρκεια της διαδικασίας του Φεβρουαρίου απέρριψε την ένσταση κατά της δίωξης βάσει της ρήτρας εξαίρεσης, χωρίς καμία αιτιολόγηση.** Οι τρεις κατηγορούμενοι κρίθηκαν ένοχοι για παράνομη μεταφορά υπηκόων τρίτων χωρών και καταδικάστηκαν σε ποινές φυλάκισης 25 ετών και 3 μηνών, 49 ετών και 9 ετών αντίστοιχα. Κατέθεσαν έφεση, ωστόσο το ανωτέρω Δικαστήριο χορήγησε ανασταλτικό αποτέλεσμα μόνο σε έναν από τους κατηγορούμενους, του οποίου η σύζυγος είχε άδεια διαμονής στην Ελλάδα. Οι άλλοι δύο παραμένουν στη φυλακή αναμένοντας τη δίκη της έφεσής τους.

Τον **Ιούνιο του 2025**, στις πρώτες δίκες που διεξήχθησαν μετά την απόφαση Kinsa, το Μονομελές Εφετείο Κακουργημάτων Αιγαίου, αθώωσε έντεκα αιτούντες άσυλο που διώκονταν για παράνομη μεταφορά πολιτών τρίτων χωρών, κατόπιν προσκόμισης βεβαιώσεων καταγραφής της αίτησής τους για άσυλο για να αιτιολογήσει την εξαίρεσή τους από την ποινική δίωξη [48]. Αντίθετα, ο **Belal, Παλαιστίνιος από τη Γάζα**, ο οποίος αντιμετώπιζε τις ίδιες κατηγορίες αλλά δεν είχε υποβάλει επίσημα αίτηση ασύλου, κρίθηκε ένοχος και καταδικάστηκε σε 71 χρόνια φυλάκιση. Όπως και οι άλλοι έντεκα κατηγορούμενοι, ο Belal είχε έρθει στην Ελλάδα αναζητώντας διεθνή προστασία αλλά λόγω έλλειψης νομικής υποστήριξης δεν είχε ενημερωθεί ότι η πρόθεσή του να υποβάλει αίτηση ασύλου έπρεπε να καταγραφεί επίσημα.

Δύο ημέρες αργότερα, στις κατ' έφεση δίκες δύο κατηγορούμενων (που εκπροσωπήθηκαν από το HRLP) οι οποίοι είχαν καταδικαστεί για διακίνηση, οι αποφάσεις του Τριμελούς Εφετείου Κακουργημάτων Αιγαίου αποτέλεσαν τρανταχτό παράδειγμα της μη συνεπούς και αυθαίρετης ερμηνείας του νόμου. Ο Ahmed και ο Amir είναι και οι δύο Σύροι υπήκοοι, οι οποίοι, σε δύο ξεχωριστές υποθέσεις, είχαν αποδεχτεί ότι είχαν οδηγήσει τη λέμβο με μετανάστες προς την Ελλάδα και είχαν καταδικαστεί για παράνομη μεταφορά πολιτών τρίτων χωρών κατά την εκδίκαση της υπόθεσής τους σε πρώτο βαθμό. Αμφότεροι είχαν επίσης υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας ενώ βρίσκονταν υπό κράτηση στο Κατάστημα Κράτησης, πριν από την παραπομπή τους στο ακροατήριο. Οι κατ' έφεση δίκες τους πραγματοποιήθηκαν την ίδια ημέρα τον Ιούνιο του 2025, αμφότεροι εκπροσωπήθηκαν από την ίδια δικηγόρο, η οποία χρησιμοποίησε τα ίδια νομικά επιχειρήματα ενώπιον του Δικαστηρίου, με ίδιο Εισαγγελέα και τους ίδιους δικαστές. **Ωστόσο, ενώ το Δικαστήριο αθώωσε τον Ahmed από όλες τις κατηγορίες, με το σκεπτικό ότι ως αιτών άσυλο εξαιρούταν από την ποινική δίωξη για παράνομη μεταφορά, το ίδιο Δικαστήριο απέρριψε την ανωτέρω ένσταση στην υπόθεση του Amir χωρίς καμία αιτιολόγηση, κρίνοντας τον ένοχο.**

Τον **Οκτώβριο του 2025**, παρά το γεγονός ότι η υπεράσπιση επικαλέστηκε νομολογία του ίδιου Δικαστηρίου ο τέσσερις μήνες νωρίτερα, το Δικάζον έκρινε τον Tariq (που εκπροσωπήθηκε από το HRLP) ένοχο για παράνομη μεταφορά, καταδικάζοντάς τον σε 31 χρόνια φυλάκιση. Κατά τη διάρκεια της ακροαματικής διαδικασίας, ο Εισαγγελέας υποστήριξε -σε αντίθεση με τη σαφή διατύπωση του νόμου- ότι η ρήτρα εξαίρεσης εφαρμόζεται αποκλειστικά στα άτομα που μεταφέρονται, αλλά όχι στον οδηγό της βάρκας, και μόνο σε όσους είχαν ήδη λάβει άσυλο.

Ο **Tariq και ο Osman** συνελήφθησαν στο νησί της Σάμου, κατηγορήθηκαν για παράνομη μεταφορά και τέθηκαν σε προσωρινή κράτηση. Διέφυγαν από το Σουδάν και εργάστηκαν για κάποιο διάστημα στην Τουρκία. Μόλις έληξαν οι θεωρήσεις τους, κινδύνευαν να απελαθούν στο Σουδάν, οπότε εγκατέλειψαν την Τουρκία για να φτάσουν στην Ελλάδα και να ζητήσουν άσυλο. Και οι δύο απειλήθηκαν από διακινητές και αναγκάστηκαν να οδηγήσουν τις βάρκες στις οποίες επιβιβάστηκαν, προκειμένου να φτάσουν στην Ελλάδα και να υποβάλουν αίτηση ασύλου. Οι δίκες πρώτου βαθμού τους διεξήχθησαν ενώπιον του Μονομελούς Εφετείου Κακουργημάτων Αιγαίου. Εκπροσωπήθηκαν από τους ίδιους δικηγόρους του HRLP, οι οποίοι χρησιμοποίησαν τα ίδια νομικά επιχειρήματα και προσκόμισαν στο Δικαστήριο βεβαιώσεις υποβολής αιτήματος ασύλου των κατηγορούμενων. Παρ' όλα αυτά, ενώ ο Osman αθώωθηκε [49], ο Tariq κρίθηκε ένοχος για παράνομη μεταφορά και καταδικάστηκε σε 31 χρόνια φυλάκιση [50]. **Η μόνη διαφορά στις υποθέσεις των δύο ανδρών είναι ότι η δίκη του Osman έλαβε χώρα τον Ιούνιο του 2025, ενώ η δίκη του Tariq τον Οκτώβριο του 2025.**

Δύο ημέρες αργότερα, το Τριμελές Εφετείο Κακουργημάτων Αιγαίου έκρινε ένοχο έναν ακόμη κατηγορούμενο, τον Abdulrahman, για παράνομη μεταφορά, έκθεση σε κίνδυνο και πρόκληση θανάτου πολλών ατόμων, μετά την ανατροπή της λέμβου, την οποία αναγκάστηκε να οδηγήσει υπό αντίξοες καιρικές συνθήκες, με αποτέλεσμα τον θάνατο αρκετών μεταναστών. Σχετικά με τη ρήτρα εξαίρεσης, την οποία επικαλέστηκε η υπεράσπιση, οι δικαστές υποστήριξαν ότι, επειδή ο Abdulrahman δεν κατάφερε να αποδείξει ότι αντιμετωπίζει προσωπικό λόγο δίωξης στο Σουδάν, δεν μπορούσε να εξαιρεθεί από την ποινική δίωξη. Με τον τρόπο αυτό, το Δικαστήριο συνέδεσε την εφαρμογή της ρήτρας εξαίρεσης με το ερώτημα εάν ο εν λόγω αιτών πληροί τις προϋποθέσεις για χορήγηση ασύλου και προέβη σε άτυπη αξιολόγηση των αναγκών προστασίας του. Τόσο η ανωτέρω, όσο και έτερες όμοιες υποθέσεις στη Σάμο, στις οποίες οι δικαστές προβαίνουν σε αξιολόγηση του αιτήματος ασύλου των κατηγορουμένων, πριν κάνουν δεκτή την ένσταση βάσει της ρήτρας εξαίρεσης, αποτελούν ανησυχητική τάση, καθώς τα ποινικά δικαστήρια δεν είναι ούτε αρμόδια ούτε ειδικά καταρτισμένα για την αξιολόγηση αιτήσεων διεθνούς προστασίας.

✿ Κρήτη

Κατά τη διάρκεια του 2025, η ασυνεπής εφαρμογή της ρήτρας εξαίρεσης, η οποία περιγράφηκε ανωτέρω, παρατηρήθηκε και στην Κρήτη. Το Μονομελές Εφετείο Κακουργημάτων Ανατολικής Κρήτης είναι το μόνο Δικαστήριο, πέραν του Εφετείου Κακουργημάτων Αιγαίου, το οποίο έχει αποδεχτεί την εφαρμογή της ρήτρας εξαίρεσης, ως λόγο αθώωσης αιτούντων άσυλο [51]. Παρόλο που οι δίκες μεταναστών κατηγορούμενων για παράνομη μεταφορά στην Κρήτη δεν ήταν κάτι πρωτοφανές, ο αριθμός των συλλήψεων και των διώξεων υποτιθέμενων οδηγών λέμβων στην Κρήτη αυξήθηκε σημαντικά το 2025, καθώς το νησί έγινε η ελληνική περιοχή με τον μεγαλύτερο αριθμό αφίξεων αιτούντων άσυλο. Λόγω της γεωγραφικής θέσης της Κρήτης, προηγούμενες δίκες είχαν επικεντρωθεί κυρίως σε νομικά ζητήματα που αφορούσαν την έλλειψη διεθνούς ποινικής δικαιοδοσίας της Ελλάδας για λέμβους που εντοπίζονταν σε διεθνή ύδατα.

Πάνω από εκατό αιτούντες άσυλο βρίσκονται αυτήν τη στιγμή στη φυλακή, αναμένοντας την εκδίκαση της υπόθεσής τους για παράνομη μεταφορά ή διευκόλυνση, οι οποίες θα διεξαχθούν ενώπιον των Εφετείων Δυτικής και Ανατολικής Κρήτης, που συνεδριάζουν στα Χανιά και στο Ηράκλειο αντιστοίχως.

Το Border Violence Monitoring Network (BVMN), κατά την παρακολούθηση αρκετών δικών στην Κρήτη καθ' όλη τη διάρκεια του 2025, παρατήρησε σημαντικές διαφορές μεταξύ των δύο περιοχών, **καθώς το Μονομελές Εφετείο Κακουρημάτων Δυτικής Κρήτης απέρριπτε συστηματικά την εξαίρεση για αιτούντες άσυλο, ενώ στο το Εφετείο Κακουρημάτων Ανατολικής Κρήτης αθώωσε πέντε κατηγορούμενους βάσει της ρήτρας εξαίρεσης.**

Η ρήτρα εξαίρεσης έγινε δεκτή για πρώτη φορά από το Εφετείο Κακουρημάτων Ανατολικής Κρήτης στις **19 Ιουλίου 2025**, στην υπόθεση του **Niom**, ο οποίος εκπροσωπήθηκε από το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες [52].

Ο Niom και η έγκυος σύζυγός του διέφυγαν από τον πόλεμο στο Σουδάν. Ο Niom οδήγησε τη βάρκα στην οποία επιβιβάστηκαν για να φτάσουν στην Ευρώπη και στη συνέχεια συνελήφθη από τις Ελληνικές Αρχές, κατηγορήθηκε για παράνομη μεταφορά και τέθηκε σε προσωρινή κράτηση. Τελικά, ο Niom αθώθηκε από το πρωτοβάθμιο Δικαστήριο τον **Ιούλιο του 2025**, καθώς το Εφετείο έκανε δεκτό τον ισχυρισμό της υπεράσπισης ότι, ως αιτών άσυλο που διέφυγε από τον πόλεμο στο Σουδάν, δεν μπορεί να διωχθεί ποινικά για την οδήγηση της βάρκας [53]. Ο **Mustafa Ahmed**, από την οργάνωση **Mataris - Sudan Solidarity Committee (Mataris)**, ο οποίος παρακολούθησε δεκάδες δίκες στην Κρήτη, τόνισε ότι η αθώωση του Niom δεν οφείλεται σε κάποια ατομική ιδιαιτερότητα, αλλά μάλλον στην παρουσία ομάδων αλληλεγγύης που παρακολουθούσαν τη δίκη στην αίθουσα.

Στις **3 Σεπτεμβρίου 2025**, το Εφετείο Κακουργημάτων Ανατολικής Κρήτης εκδίκασε οκτώ υποθέσεις κατηγορουμένων, οι οποίοι αντιμετώπιζαν όλοι κατηγορίες για παράνομη μεταφορά πολιτών τρίτων χωρών. Από τους οκτώ κατηγορούμενους, μόνο τέσσερις Σουδανοί υπήκοοι αθώθηκαν βάσει της ρήτρας εξαίρεσης. Το Δικαστήριο αναφέρθηκε στην τρέχουσα κατάσταση στο Σουδάν και στο υψηλό ποσοστό αναγνώρισης καθεστώτος πρόσφυγα για τους Σουδανούς υπηκόους, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι εξαιρούνται από την ποινική δίωξη ως διακινητές. Οι υπόλοιποι κατηγορούμενοι, που ήταν επίσης αιτούντες άσυλο, αλλά προέρχονταν από την Αίγυπτο και τη Νιγηρία, κρίθηκαν ένοχοι και καταδικάστηκαν σε ποινές φυλάκισης 10 και 25 ετών αντίστοιχα [54].

Οι μελέτες περίπτωσης από την Κρήτη, δείχνουν ότι η **ρήτρα εξαίρεσης εφαρμόζεται κατά την κρίση των μεμονωμένων δικαστών, οι οποίοι παρεμβαίνουν ακατάλληλα σε ρόλο αρχών ασύλου για να κρίνουν τη βασιμότητα του αιτήματος διεθνούς προστασίας των κατηγορουμένων.** Αυτό δεν παραβιάζει μόνο βασικές νομικές εγγυήσεις, όπως η ασφάλεια δικαίου [55], αλλά και την προστασία που οφείλεται να παρέχεται σε πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο σύμφωνα με την ελληνική και διεθνή νομοθεσία, οι οποίες προβλέπουν πως οι αιτήσεις πρέπει να αξιολογούνται από καταρτισμένες αρμόδιες αρχές της Υπηρεσίας Ασύλου. Το γεγονός ότι μη καταρτισμένοι δικαστές και εισαγγελείς εξετάζουν τους λόγους που οι κατηγορούμενοι διέφυγαν από τις χώρες τους έχει, σε ορισμένες περιπτώσεις, συνεισφέρει στην αναπαραγωγή ρατσιστικής ρητορικής κατά τη διάρκεια ακροαματικών διαδικασιών.

Οι οργανώσεις CPT/AMS, LCL, BVMN και HRLP έχουν επανειλημμένα παρατηρήσει ρατσιστική ρητορική κατά τη διάρκεια ακροαματικών διαδικασιών, ακόμη και από δικαστές και εισαγγελείς, προκαλώντας σοβαρές ανησυχίες ως προς την αμεροληψία στην εκάστοτε διαδικασία [56]. Για παράδειγμα, σε μια δίκη για παράνομη μεταφορά στη Λέσβο το 2020, οι δικαστές ρώτησαν τον Σύρο κατηγορούμενο γιατί δεν παρέμεινε να πολεμήσει στον πόλεμο στη χώρα του, υποδεικνύοντας πλήρη (ενδεχομένως σκόπιμη ή αφελή) παρερμηνεία των δικαιωμάτων που παρέχονται στους πρόσφυγες σύμφωνα με την ελληνική και διεθνή νομοθεσία.

5. Αντίκτυπος της ποινικής δίωξης για παράνομη μεταφορά στην πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου

Εκτός από το ενδεχόμενο επιβολής βαρύτατων ποινών φυλάκισης, η ποινική δίωξη για κατηγορίες παράνομης μεταφοράς, μπορεί επίσης να επηρεάσει την πρόσβαση των κατηγορούμενων στη διαδικασία εξέτασης του αιτήματος ασύλου τους.

Η Σύμβαση για τους Πρόσφυγες, στο άρθρο 1(στ), αποκλείει την παραχώρηση καθεστώτος πρόσφυγα σε άτομα για τα οποία υπάρχουν σοβαροί λόγοι να θεωρείται ότι έχουν διαπράξει εγκλήματα πολέμου, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, σοβαρά μη πολιτικά αδικήματα ή πράξεις αντίθετες με τους σκοπούς και τις αρχές των Ηνωμένων Εθνών. Αυτή η ρήτρα αποκλεισμού θεσπίστηκε για να αποτρέψει τα άτομα που ευθύνονται για τέτοια εγκλήματα από το να επωφελούνται από την προστασία που παρέχεται στους πρόσφυγες σύμφωνα με τη Σύμβαση.

Ωστόσο, η ρήτρα χρησιμοποιείται καταχρηστικά από την Ελληνική Υπηρεσία Ασύλου, προκειμένου να εφαρμόζεται σε έναν συνεχώς αυξανόμενο αριθμό αδικημάτων, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που αφορούν άτομα που κατηγορούνται ή έχουν καταδικαστεί για παράνομη μεταφορά—παρά το γεγονός ότι στη νομοτυπική μορφή των αδικημάτων της παράνομης μεταφοράς δεν περιλαμβάνονται στοιχεία βίας ή εκμετάλλευσης. Παρατηρήσαμε ότι η Ελληνική Υπηρεσία Ασύλου συχνά, και αυθαίρετα, αναστέλλει την έκδοση αποφάσεων για άτομα που έχουν κατηγορηθεί για παράνομη μεταφορά, των οποίων η υπόθεσή τους δεν έχει ακόμη φτάσει σε δίκη, προφανώς περιμένοντας να δουν εάν θα καταδικαστούν πριν αποφασίσουν αν πρέπει να αποκλειστούν από τη χορήγηση διεθνούς προστασίας. Αυτή η αναστολή μπορεί να έχει σοβαρές συνέπειες τόσο στο αποτέλεσμα της δίκης, όσο και στην δυνατότητα του κατηγορουμένου να λάβει τελικά διεθνή προστασία.

5.1. Αναστολή ασύλου έως ότου εκδοθεί απόφαση σχετικά με τις ποινικές κατηγορίες

Η πρακτική της αναστολής εξέτασης των αιτήσεων ασύλου κατηγορουμένων για ποινικά αδικήματα, στερείται οποιασδήποτε νομικής βάσης σύμφωνα με το δίκαιο της ΕΕ και την ελληνική νομοθεσία. Ωστόσο, δεν εφαρμόζεται ομοιόμορφα – εξαρτάται, για άλλη μια φορά, από παράγοντες όπως ο χρόνος και ο τόπος σύλληψης. **Η προσωρινή κράτηση επηρεάζει σημαντικά τις πιθανότητες των κατηγορουμένων να τους χορηγηθεί διεθνής προστασία, καθώς η Υπηρεσία Ασύλου ενημερώνεται για τις ποινικές διαδικασίες των κρατούμενων αιτούντων άσυλο και είναι πιθανό να αναστείλουν την έκδοση της απόφασής τους, ακόμη και για υπηκόους κρατών με υψηλό ποσοστό αναγνώρισης ασύλου.** Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η αναγνώριση του καθεστώτος πρόσφυγα του κατηγορουμένου έχει καθοριστική σημασία για την αθώωσή του, επομένως η αναστολή της διαδικασίας εξέτασης των αιτήσεων ασύλου μπορεί να διαδραματίσει κρίσιμο ρόλο στην καταδίκη του.

Ακόμη και σε περιπτώσεις όπου δεν υπάρχει καταδίκη, η αναστολή της εξέτασης των αιτήσεων ασύλου ενώ εκκρεμούν ποινικές διαδικασίες έχει μακροχρόνιες συνέπειες. Το παράδειγμα της υπόθεσης του Ahmed δείχνει πώς η **ποινικοποίηση της μετανάστευσης σε συνδυασμό με τις δομικές αδυναμίες του συστήματος ασύλου αλληλοενισχύονται, με αποτέλεσμα την άρνηση και την καθυστέρηση πρόσβασης στη διαδικασία ασύλου.**

Ο **Ahmed**, υπήκοος Συρίας, έφτασε στη Σάμο τον **Σεπτέμβριο του 2023**, μαζί με την έγκυο σύζυγό του και τα δύο παιδιά τους. Έφτασαν στο νησί με μια βάρκα στην οποία επέβαιναν άλλοι 45 επιβάτες. Όταν αναχώρησαν από την Τουρκία, στη βάρκα υπήρχε διακινητής που την οδηγούσε. Ωστόσο, όπως συμβαίνει συχνά, εγκατέλειψε τη βάρκα στη μέση του ταξιδιού, αφήνοντας τους επιβάτες στη θάλασσα. Ο Ahmed δεν είχε άλλη επιλογή παρά να οδηγήσει τη βάρκα. Δύο εβδομάδες μετά την άφιξή τους στη Σάμο και την καταγραφή τους στο Κέντρο Πρώτης Υποδοχής (CCAC), ο Ahmed συνελήφθη και κατηγορήθηκε για παράνομη μεταφορά 48 υπηκόων τρίτων χωρών, μεταξύ των οποίων η ίδια του η σύζυγος και τα παιδιά του. Ενώ βρισκόταν σε προσωρινή κράτηση, η σύζυγός του γέννησε το τρίτο τους παιδί.

Κατά τη διάρκεια του πρωτόδικου δικαστηρίου του Ahmed, οι δικηγόροι της HRLP επικαλέστηκαν τη ρήτρα εξαίρεσης. Τον Φεβρουάριο του 2024, το Μονομελές Εφετείο Κακουργημάτων Αιγαίου απέρριψε την ένσταση κατά της ποινικής του δίωξης, έκρινε τον Ahmed ένοχο και τον καταδίκασε σε 49 χρόνια φυλάκισης. Υπέβαλε έφεση και αφέθηκε ελεύθερος υπό όρους μέχρι τη δίκη της έφεσης. Τελικά, τον Ιούνιο του 2025, ο Ahmed αθώωθηκε από όλες τις κατηγορίες από το Τριμελές Εφετείο Κακουργημάτων Αιγαίου, το οποίο έκανε δεκτή την ένσταση βάσει της ρήτρας εξαίρεσης και έκρινε ότι, ως αιτών άσυλο, ο Ahmed δεν μπορούσε να διωχθεί σύμφωνα με τον μεταναστευτικό κώδικα κώδικα.

Ενώ βρισκόταν σε προσωρινή κράτηση, ο Ahmed είχε ζητήσει να υποβάλει αίτηση για διεθνή προστασία. Ωστόσο, το αίτημά του δεν καταγράφηκε επισήμως μέχρι τον Φεβρουάριο του 2024, μετά την καταδίκη του πρωτοδίκως, και οι διαδικασίες εξέτασης των αιτήσεων ασύλου του ιδίου και της οικογένειάς του ενώθηκαν στη συνέχεια με βάση την αρχή της οικογενειακής ενότητας. Παρόλα αυτά, ενώ ποινική δίωξη είχε κινηθεί μόνο κατά του Ahmed, η Υπηρεσία Ασύλου της Σάμου ενημέρωσε τους δικηγόρους του ότι η διαδικασία εξέτασης των αιτήσεων ασύλου ολόκληρης της οικογένειας αναστέλλεται μέχρι την ολοκλήρωση της ποινικής διαδικασίας κατά του Ahmed. Μέχρι τον Νοέμβριο του 2025, περισσότερα από δύο χρόνια μετά την άφιξή τους στην Ελλάδα και πέντε μήνες μετά την αθώωσή του, ο Ahmed και η οικογένειά του εξακολουθούν να αναμένουν απόφαση επί του αιτήματός του για διεθνή προστασία τους.

Στην περίπτωση του Ahmed, που αναφέρθηκε παραπάνω, **οι άδικες κατηγορίες σε βάρος του οδήγησαν σε παρατεταμένη καθυστέρηση στην πρόσβαση του στις διαδικασίες ασύλου, τόσο για τον ίδιο όσο και για την οικογένειά του.** Ο Khaled, ο Yousef, οι 9 της Πύλου και ο Naser βρίσκονταν ή εξακολουθούν να βρίσκονται σε μία κατάσταση αβεβαιότητας λόγω της αναστολής των διαδικασιών εξέτασης των αιτήσεων ασύλου τους.

Ο **Khaled και ο Yousef** (αντιπροσωπεύονται από την LCL) είναι δύο Σουδανοί υπήκοοι που συνελήφθησαν στη **Λέσβο το 2023** και κατηγορήθηκαν για πρόκληση ναυαγίου. Αφέθηκαν ελεύθεροι μέχρι τη δίκη τους και υπέβαλαν αίτηση ασύλου λίγο μετά την άφιξή τους. Σχεδόν στο 100% των Σουδανών υπηκόων χορηγείται καθεστώς διεθνούς προστασίας [57], ωστόσο οι διαδικασίες εξέτασης των αιτήσεων ασύλου τους έχουν ανασταλεί μέχρι την ολοκλήρωση της ποινικής διαδικασίας. Μέχρι τον Νοέμβριο του 2025, δεν έχει προσδιοριστεί η εκδίκαση σε πρώτο βαθμό.

Οι **9 της Πύλου** (αντιπροσωπεύονται από την LCL, την HRLP και άλλους) – οι εννέα άνδρες που κατηγορήθηκαν από τις Ελληνικές Αρχές για το ναυάγιο στην Πύλο στην Καλαμάτα, όπου σκοτώθηκαν περίπου 650 άτομα [58] – αντιμετωπίζουν επίσης σημαντικές καθυστερήσεις στις διαδικασίες εξέτασης των αιτήσεων ασύλου τους, πέραν των σοβαρών παραβιάσεων των πιο θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους. Στους εννέα άνδρες επιβλήθηκε προσωρινή κράτηση μετά την απαγγελία κατηγοριών για παράνομη μεταφορά πολιτών τρίτων χωρών, πρόκληση ναυαγίου, και άλλα ποινικά αδικήματα. Όλοι υπέβαλαν αίτηση ασύλου ενώ βρίσκονταν υπό κράτηση στη φυλακή και ενημερώθηκαν από τη διοίκηση του Καταστήματος Κράτησης ότι η αίτησή τους είχε διαβιβαστεί στην αρμόδια Υπηρεσία Ασύλου. Ωστόσο, οι αιτήσεις τους καταγράφηκαν μόνο μετά την αθώωσή τους. Δεν είναι σαφές εάν το Κατάστημα Κράτησης απέτυχε να διαβιβάσει την αίτηση στις αρμόδιες αρχές ή αν υπήρξε σκόπιμη απόφαση να τους εμποδίσουν εντελώς την πρόσβαση στη διαδικασία εξέτασης αιτήματος ασύλου. Κατά τη στιγμή της συγγραφής, η αίτηση ασύλου ενός εκ των 9 της Πύλου είχε απορριφθεί και οι υπόλοιποι οκτώ εξακολουθούν να αναμένουν απόφαση. Οι εννέα κατηγορούμενοι προέρχονται από την Αίγυπτο – χώρα που η Ελλάδα θεωρεί «ασφαλή χώρα καταγωγής».

Η ρήτρα εξαίρεσης δεν προβλήθηκε ως υπερασπιστικός ισχυρισμός κατά την εκδίκαση της υπόθεσής τους τον Μάιο του 2024, καθώς η πρώτη ένσταση κατά της δίωξής τους για λόγους αρμοδιότητας έγινε δεκτή από το Τριμελές Εφετείο Κακουργημάτων Καλαμάτας και οι εννέα αθώθηκαν.

Κατά τη διάρκεια της προσωρινής κράτησης του **Naser** (αντιπροσωπεύεται από την LCL, όπως αναφέρθηκε αναλυτικότερα παραπάνω), η διοίκηση του Καταστήματος Κράτησης δεν προώθησε την αίτησή του για άσυλο στην αρμόδια Υπηρεσία Ασύλου, παρά τα αιτήματα του δικηγόρου του. Ως αποτέλεσμα, αμέσως μετά την αθώωσή του τον Φεβρουάριο του 2025, τέθηκε σε διοικητική κράτηση για παράνομη διαμονή. Του ανακοινώθηκε ότι κρατείται επειδή, λόγω της έλλειψης καταγεγραμμένης αίτησης ασύλου, διέμενε παράνομα στην Ελλάδα. Ο Naser υπέβαλε νέα αίτηση και αφέθηκε ελεύθερος μόνο όταν αυτή καταγράφηκε. Τώρα του έχει χορηγηθεί το προσφυγικό καθεστώς.

5.2. Αποκλεισμός από τη Διεθνή Προστασία ως καταδικασθέντες για παράνομη μεταφορά

Ανεξαρτήτως της έκβασης της αίτησής τους για άσυλο, οι αιτούντες άσυλο των οποίων οι αιτήσεις δεν αξιολογούνται πριν από τη δίκη τους για παράνομη μεταφορά αντιμετωπίζουν τον πραγματικό κίνδυνο να πληρώσουν διπλό κόστος: καταδίκη σε ποινικές διαδικασίες ως διακινητές και ταυτόχρονα απόρριψη της αίτησής τους για διεθνή προστασία λόγω αποκλεισμού, σε περίπτωση που κριθούν ένοχοι.

Η πρακτική της αναστολής της εξέτασης των αιτήσεων ασύλου κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας μπορεί έτσι να οδηγήσει σε υψηλότερο ποσοστό καταδικαστικών αποφάσεων και, κατά συνέπεια, σε χαμηλότερα ποσοστά αποδοχής των αιτήσεων ασύλου για άτομα που ποινικοποιούνται, ουσιαστικά, για την παράνομη είσοδό τους στην Ελλάδα. Αυτό δημιουργεί ένα άδικο σύστημα που τιμωρεί a priori, χαρακτηρίζοντας τα άτομα που εισέρχονται στην Ελλάδα χωρίς άδεια/θεώρηση εισόδου ως εγκληματίες και όχι ως πρόσωπα με δικαίωμα να αιτηθούν άσυλο.

5.3. Άρνηση πρόσβασης στη διαδικασία ασύλου λόγω έλλειψης πληροφόρησης και νομικής βοήθειας

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, η δυνατότητα προσκόμισης εγγράφων που αποδεικνύουν ότι κάποιος έχει λάβει διεθνή προστασία ή ότι είναι αιτών άσυλο μπορεί στην πράξη να αποτελεί καθοριστικό παράγοντα στις δίκες για παράνομη μεταφορά, σε εκείνες τις, λίγες, περιπτώσεις όπου γίνεται δεκτή η ρήτρα εξαίρεσης. Ωστόσο, η πρόσβαση στη διαδικασία εξέτασης αιτήσεων ασύλου καθ' εαυτή συχνά είναι πλασματική, ειδικά για τους κατηγορούμενους που τελούν σε κράτηση και έχουν περιορισμένη πρόσβαση σε πληροφορίες και νομική βοήθεια.

Στις υποθέσεις παράνομης μεταφοράς, η προσωρινή κράτηση των ενήλικων κατηγορουμένων είναι συστηματική – για παράδειγμα, το Δικαστήριο της Σάμου επέβαλε προσωρινή κράτηση η στο 95% των υποθέσεων παράνομης μεταφοράς που παρακολούθησε το HRLP από το 2023 και στο 73% των υποθέσεων που παρακολούθησε η LCL από το 2020. Γενικά, οι αλλοδαποί που συλλαμβάνονται αμέσως μετά την άφιξή τους στην Ελλάδα (όπως συμβαίνει στις περισσότερες υποθέσεις παράνομης μεταφοράς με οδηγούς σκαφών ή αυτοκινήτων), δεν διαθέτουν τις απαραίτητες προϋποθέσεις για να αποδείξουν μια σταθερή ζωή εκτός φυλακής (εργασία, οικογένεια, τόπο κατοικίας) – παράγοντες που λαμβάνονται υπόψη κατά την απόφαση για την επιβολή προσωρινής κράτησης υπόπτων. Επειδή τίθενται υπό κράτηση αμέσως μετά την άφιξή τους στην Ελλάδα, πολλοί δεν έχουν την ευκαιρία να υποβάλουν αίτηση ασύλου. Αν και τεχνικά η αίτηση ασύλου μπορεί να καταγραφεί από το αστυνομικό τμήμα κατά τη διάρκεια της προκαταρκτικής έρευνας, δεν έχει παρατηρηθεί καμία περίπτωση όπου αυτό συνέβη. Ακόμη και όταν οι κατηγορούμενοι εκφράζουν την πρόθεσή τους να ζητήσουν άσυλο ενώπιον του ανακριτή, αυτή δεν λαμβάνεται υπόψη.

Επίσης η πλειονότητα των σωφρονιστικών ιδρυμάτων, δεν ενημερώνει τους κατηγορούμενους για το δικαίωμά τους να υποβάλουν αίτηση ασύλου. Ο οργανισμός Mataris, ο οποίος παρέχει κοινωνική και νομική υποστήριξη σε περίπου 300 Σουδανούς οι οποίοι κρατούνται στην Ελλάδα επειδή έχουν κατηγορηθεί για παράνομη μεταφορά, επιβεβαιώνει ότι οι κατηγορούμενοι ενημερώνονται από άλλους κρατούμενους σχετικά με νομικούς φορείς, ομάδες αλληλεγγύης και δικηγόρους που μπορούν να τους στηρίξουν. Σύμφωνα με τον Mustafa Ahmed, η αλληλεγγύη μεταξύ των κρατουμένων είναι κρίσιμη ώστε οι κατηγορούμενοι να μάθουν για τα βασικά τους δικαιώματα. Ωστόσο, αυτή η ενημέρωση γίνεται ανεπίσημα και δεν διασφαλίζει ότι όλοι όσοι κατηγορούνται για παράνομη μεταφορά πληροφορούνται για το δικαίωμά τους να υποβάλουν αίτηση ασύλου μέσα από τη φυλακή, ότι το δικαίωμα αυτό γίνεται σεβαστό ή ότι μπορούν να έχουν έγκαιρη πρόσβαση σε νομική εκπροσώπηση. Ο οργανισμός Mataris, επίσης, ενημερώνεται συχνά από Σουδανούς κατηγορουμένους ότι η διοίκηση της φυλακής αρνείται να καταχωρήσει την αίτηση ασύλου τους.

Οι CPT/AMS, BVMN και Mataris επισημαίνουν ότι στην Κρήτη, τη Ρόδο, τη Λέσβο και τη Σάμο, οι αυτεπάγγελα διορισμένοι δικηγόροι αναλαμβάνουν τις υποθέσεις αμέσως πριν ή, στην καλύτερη περίπτωση, λίγες ημέρες πριν από τη δίκη. Με τόσο περιορισμένο χρόνο προετοιμασίας, με ελάχιστη ή καθόλου πρόσβαση σε διερμηνείς για να επικοινωνήσουν με τους εντολείς τους και χωρίς προηγούμενη γνώση του κατηγορουμένου ή της υπόθεσης, οι δικηγόροι δεν έχουν ούτε το χρόνο ούτε τους πόρους για να προετοιμάσουν μια αποτελεσματική; υπερασπιστική στρατηγική. Είναι πρακτικά αδύνατο να μελετήσουν ενδελεχώς τη δικογραφία, να συλλέξουν αποδεικτικά στοιχεία, να καλέσουν μάρτυρες ή να συγκεντρώσουν υποστηρικτικά έγγραφα, όπως βεβαιώσεις κατάστασης αιτήματος ασύλου του κατηγορουμένου.

Σύμφωνα με τις παρατηρήσεις της CPT/AMS, οι περισσότεροι αυτεπαγγέλτως διορισμένοι συνήγοροι περιορίζονται στο να διαβάσουν τη δικογραφία, χωρίς να συμβουλευτούν ουσιαστικά τους εντολείς τους. Όπως έχει παρατηρηθεί σε δίκες που έχουν παρακολουθήσει οι ίδιες και συνεργαζόμενες οργανώσεις, οι κρατικοί συνήγοροι, στην καλύτερη περίπτωση, προβάλλουν ενστάσεις για διαδικαστικές παρατυπίες, αλλά σπάνια προβάλλουν άλλες ενστάσεις, συμπεριλαμβανομένης της ρήτρας εξαίρεσης. Ορισμένες φορές ζητούν να αναγνωριστούν ελαφρυντικές περιστάσεις, αλλά με τόσο περιορισμένο χρόνο δεν μπορούν να συγκεντρώσουν τα απαραίτητα έγγραφα, όπως το σχετικό φάκελο από το Κατάστημα Κράτησης, ο οποίος μπορεί να αποδεικνύει την καλή διαγωγή ή τη φοίτηση του κατηγορουμένου στο σχολείο κατά την διάρκεια της κράτησης. Μετά την παρακολούθηση δεκάδων δικών στην Κρήτη, η BVMN διαπίστωσε ότι, ελλείπει χρόνου και πόρων, οι περισσότεροι αυτεπαγγέλτως διορισμένοι δικηγόροι παρείχαν ελάχιστη νομική συμβουλή και κατεύθυναν τους κατηγορουμένους προς τη διαδικασία της ποινικής διαπραγμάτευσης. Η BVMN κατέληξε στο συμπέρασμα ότι πολλοί κατηγορούμενοι στερούνταν ουσιαστικά τη δυνατότητα να αναπτύξουν υπερασπιστική στρατηγική [59].

Ο **Belal** δικάστηκε ενώπιον του Μονομελούς Εφετείου Κακουργημάτων Αιγαίου τον **Ιούνιο του 2025**, μετά τη σύλληψή του τον Σεπτέμβριο του 2024. Είναι Παλαιστίνιος από τη Γάζα, γεγονός που μπορεί να αποδείξει με πολλαπλά έγγραφα. Πάνω από το 96% των Παλαιστινίων αιτούντων άσυλο αναγνωρίζονται ως πρόσφυγες στην Ελλάδα. Ο δικηγόρος του διορίστηκε από το Δικαστήριο μόλις λίγες ημέρες πριν από τη δίκη. Κατά τους εννέα μήνες της προσωρινής κράτησής του, ο Belal δεν ενημερώθηκε ποτέ ότι η πρόθεσή του να ζητήσει άσυλο έπρεπε να καταγραφεί επίσημα και να διαβιβαστεί από το Κατάστημα Κράτησης στην αρμόδια Υπηρεσία Ασύλου. Έτσι, ενώ το ανωτέρω Δικαστήριο αθώωσε 11 κατηγορουμένους με βάση τη ρήτρα εξαίρεσης ως αιτούντες άσυλο, ο Belal κρίθηκε ένοχος και καταδικάστηκε σε 71 έτη φυλάκισης για παράνομη μεταφορά. Η εκδίκαση της έφεσής του, για την υποστήριξη της οποίας εκπροσωπείται από το HRLP, δεν έχει προσδιοριστεί ακόμη.

Τον **Σεπτέμβριο του 2025**, το BVMN και το LCL παρακολούθησαν τη δίκη ενός Αιγύπτιου κατηγορούμενου για παράνομη μεταφορά, στο Εφετείο Κακουρημάτων Δωδεκανήσου. Παρότι ήταν ξεκάθαρο ότι ο κατηγορούμενος είχε «μεταφερθεί μόνος του» στην Ελλάδα, ο δικηγόρος του, ο οποίος είχε διοριστεί αυτεπαγγέλτως, δεν προέβαλε κανέναν υπερασπιστικό ισχυρισμό κατά τη διάρκεια της ακροαματικής διαδικασίας.

Το Δικαστήριο ρώτησε τον δικηγόρο αν ήθελε να προβάλει υπερασπιστικούς ισχυρισμούς, μάρτυρες, τελική αγόρευση ή τυχόν ελαφρυντικά. Σε όλες τις ερωτήσεις απάντησε με ένα απλό «τσου» με τη γλώσσα, δείχνοντας ότι δεν επιθυμούσε να μιλήσει. Ο δικηγόρος βγήκε αμέσως από την αίθουσα, χωρίς καν να ρωτήσει τον πελάτη του αν επιθυμούσε να ασκήσει έφεση κατά της απόφασης.

Ο κατηγορούμενος κρίθηκε ένοχος και καταδικάστηκε σε 25 χρόνια κάθειρξη [60].

Από τα παραπάνω είναι φανερό ότι, σε πολλές περιπτώσεις, η πρόσβαση στη διαδικασία εξέτασης αιτήματος ασύλου παρεμποδίζεται είτε από τις πρακτικές δυσχέρειες του σωφρονιστικού συστήματος στην Ελλάδα, είτε από την νομική εκπροσώπηση από αυτεπαγγέλτως διορισμένους δικηγόρους. Αυτό έχει άμεσο αντίκτυπο στη δυνατότητα των κατηγορουμένων να αμφισβητήσουν τη δίωξή τους ως διακινητές, βάσει της ρήτρας εξαίρεσης.

Εφετείο Κακουρημάτων Δωδεκανήσου

6. Αντίκτυπος των Πολιτικών και Πρακτικών της Υπηρεσίας Ασύλου στην δίωξη για παράνομη μεταφορά

Η ρήτρα εξαίρεσης του Κώδικα Μετανάστευσης εφαρμόζεται τόσο σε πρόσφυγες όσο και σε αιτούντες άσυλο, ενώ το Πρωτόκολλο του Παλέρμo προβλέπει επιπλέον ότι οι ίδιοι οι μετανάστες δεν μπορούν να διωχθούν όταν αποτελούν οι ίδιοι αντικείμενο παράνομης μεταφοράς κατά τη διέλευση των συνόρων. Στην πράξη, όμως, έχουμε διαπιστώσει ότι το νομικό καθεστώς ενός ατόμου επηρεάζει την έκβαση της ποινικής διαδικασίας.

Με βάση τις υποθέσεις που εκπροσωπούν δικηγόροι των οργανώσεών μας, στις ελάχιστες περιπτώσεις όπου η ρήτρα εξαίρεσης έχει γίνει δεκτή, όσοι είχαν αποκτήσει καθεστώς πρόσφυγα πριν την ολοκλήρωση της ποινικής διαδικασίας είχαν μεγαλύτερη πιθανότητα, σε σύγκριση με όσους ήταν ακόμη αιτούντες άσυλο κατά τον χρόνο της δίκης, να γίνει δεκτή η ένσταση κατά της δίωξής τους βάσει της συγκεκριμένης ρήτρας.

6.1. Η συμβολή της αναστολής των αιτήσεων ασύλου στην απόρριψη της ρήτρας εξαίρεσης για τους αιτούντες άσυλο

Η αναστολή της εξέτασης των αιτήσεων ασύλου για κατηγορούμενους σε υποθέσεις παράνομης μεταφοράς, παγιδεύει τους εν λόγω κατηγορούμενους σε μια παράδοξη κατάσταση: δεν μπορούν να αποδείξουν ότι είναι πρόσφυγες ώστε να επικαλεστούν τη ρήτρα εξαίρεσης, επειδή η Υπηρεσία Ασύλου αναμένει πρώτα την απόφαση της ποινικής διαδικασίας για να κρίνει αν είναι ένοχοι για το σοβαρό αδίκημα που τους αποδίδεται.

Ο **Adam** (εκπροσωπούμενος από το HRLP) είναι Σύρος υπήκοος που συνελήφθη κατά την άφιξή του στη Σάμο τον Ιούλιο του 2024, κατηγορούμενος για παράνομη μεταφορά και 'του επιβλήθηκε προσωρινή κράτηση μέχρι την εκδίκαση της υπόθεσής του σε πρώτο βαθμό. Ενώ βρισκόταν σε προσωρινή κράτηση, υπέβαλε αίτηση διεθνούς προστασίας και πέρασε τη συνέντευξη ασύλου. **Η σύζυγος και η κόρη του είχαν έρθει νωρίτερα στην Ελλάδα και είχαν ήδη αναγνωριστεί ως πρόσφυγες. Σύμφωνα με την αρχή της οικογενειακής ενότητας, η προσφυγική προστασία της συζύγου του θα έπρεπε να επεκταθεί και στον Άνταμ. Ωστόσο, το αίτημά του για άσυλο παραμένει σε αναστολή μέχρι την ολοκλήρωση της ποινικής διαδικασίας.**

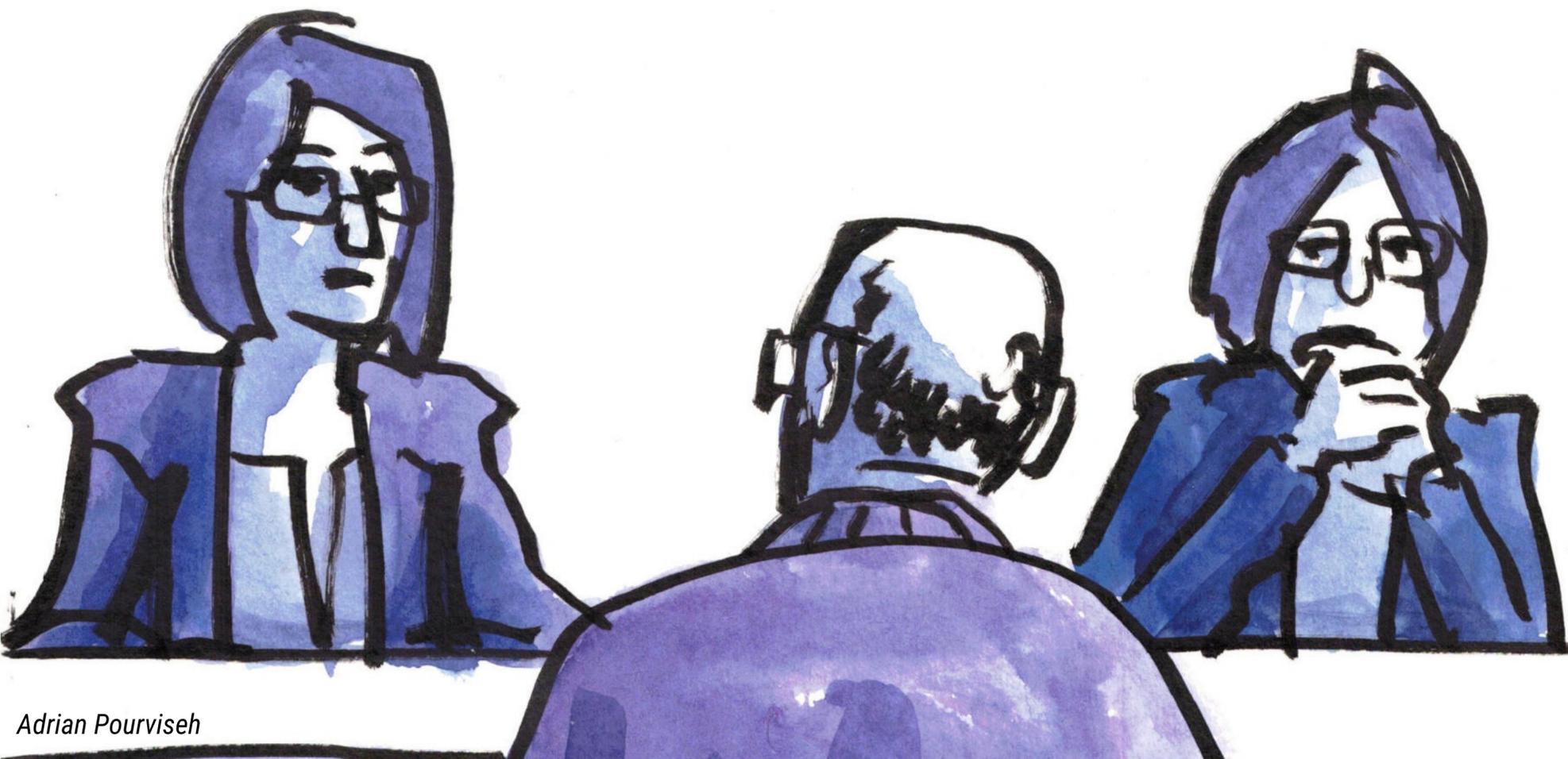
Στην εκδίκαση της υπόθεσής του σε πρώτο βαθμό, τον **Φεβρουάριο του 2024**, το Μονομελές Εφετείο Κακουργημάτων Αιγαίου τον έκρινε ένοχο, παρά την επίκληση της ρήτρας εξαίρεσης και παρά το γεγονός ότι ήταν αιτών άσυλο, και τον καταδίκασε σε 25 χρόνια και τρεις μήνες κάθειρξη [61]. Έως τον Νοέμβριο του 2025, δεν έχει προσδιοριστεί η κατ'έφεση δίκη.

6.2. Καθυστέρηση στην πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε ποινικές διαδικασίες λόγω διοικητικών καθυστερήσεων σε υποθέσεις ασύλου

Σε περιπτώσεις στις οποίες η Υπηρεσία Ασύλου δεν αναστέλλει την εξέταση του αιτήματος ασύλου κατηγορουμένων σε ποινικές υποθέσεις, οι συνήθεις καθυστερήσεις και ο αργός ρυθμός εξέτασης των αιτήσεων ασύλου στην Ελλάδα μπορεί να επηρεάσουν αρνητικά και την έκβαση της υπόθεσης τους ενώπιον του αρμόδιου ποινικού Δικαστηρίου. Η δυνατότητα να παρουσιάσει κάποιος στο Δικαστήριο έγγραφα που αποδεικνύουν ότι έχει αναγνωριστεί ως δικαιούχος διεθνούς προστασίας μπορεί να ενισχύσει σημαντικά τις πιθανότητες να εφαρμοστεί από το αρμόδιο Δικαστήριο η ρήτρα εξαίρεσης.

Η πρακτική της Υπηρεσίας Ασύλου που οδηγεί στην καθυστέρηση είτε της έκδοση εγγράφων είτε της εξέταση των αιτήσεων μπορεί να αναγκάσει τους κατηγορούμενους να ζητήσουν αναβολή της υπόθεσής τους, συμβάλλοντας σε περιττές καθυστερήσεις.

Τη στιγμή της σύλληψής του, τον **Νοέμβριο του 2023**, ο **Omar** (εκπροσωπούμενος από το HRLP) ήταν ακόμη ανήλικος. Είχε διαφύγει από το Σουδάν και ταξίδεψε μόνος του στην Ελλάδα, μέσω Σάμου, για να ζητήσει άσυλο. Επειδή ήταν ασυνόδευτος ανήλικος, η ανακρίτρια δεν διέταξε την προσωρινή κράτησή του και ο Omar καταγράφηκε σε δομή φιλοξενίας ασυνόδευτων παιδιών. Η διαδικασία εξέτασης του αιτήματος ασύλου του εξελίχθηκε κανονικά. Μέχρι την ημέρα της δίκης του, τον Ιούνιο του 2024, ο Omar είχε ενημερωθεί από τον επίτροπό του ότι του είχε χορηγηθεί καθεστώς πρόσφυγα, χωρίς όμως να έχει λάβει τη γραπτή απόφαση. Παρά τα αιτήματα των δικηγόρων του, η Υπηρεσία Ασύλου απέστειλε την απόφαση μόλις λίγες ώρες πριν από την προγραμματισμένη έναρξη της δίκης. Καθώς η θετική απόφαση ασύλου ήταν κρίσιμη για την έκβαση της υπόθεσης, το Δικαστήριο της Σάμου ανέβαλε την ακροαματική διαδικασία, ύστερα από αίτημα της υπεράσπισης. Τελικά, τον Ιούνιο του 2025, πάνω από έναν χρόνο αργότερα, ο Omar αθωώθηκε, κατόπιν επίκλησης της ρήτρας εξαίρεσης.

Ο **Hamidullah**, που εκπροσωπείται από το HRLP, διέφυγε από το Αφγανιστάν μαζί με τη σύζυγό του, Farzaneh, και το νεογέννητο παιδί τους. Έφτασαν στη Σάμο τον Ιανουάριο του 2024. Ο Hamidullah κατηγορήθηκε ότι οδηγούσε τη βάρκα, συνελήφθη και του αποδόθηκε η κατηγορία της παράνομης μεταφοράς 41 υπηκόων τρίτων χωρών, ανάμεσά τους της συζύγου και του βρέφους του, και τέθηκε σε προφυλάκιση. Στο μεταξύ, η Farzaneh έμεινε μόνη της με το μωρό τους στο Κλειστό Ελεγχόμενο Κέντρο Πρόσβασης (ΚΕΔ) στη Σάμο, όπου υπέβαλε αίτηση ασύλου. Ωστόσο, λόγω σημαντικών καθυστερήσεων στη διαδικασία εξέτασης του αιτήματος ασύλου, μέχρι τη δίκη του Hamidullah, τον **Ιούνιο του 2024**, η Farzaneh δεν είχε ακόμη κληθεί για συνέντευξη από την υπηρεσία ασύλου. Ως Αφγανή μητέρα με βρέφος, εάν η Υπηρεσία Ασύλου είχε επεξεργαστεί έγκαιρα το αίτημά της, είναι σχεδόν βέβαιο ότι θα είχε ήδη αναγνωριστεί ως πρόσφυγας πριν από τη δίκη [62]. **Το καθεστώς πρόσφυγα της συζύγου του κατηγορουμένου είναι υψίστης σημασίας, καθώς βάσει της αρχής της οικογενειακής ενότητας, θα έπρεπε να επεκταθεί και στον σύζυγό της.** Στην περίπτωση του Hamidullah, παρότι η ρήτρα εξαίρεσης δεν έγινε δεκτή, ευτυχώς αθωώθηκε επειδή το Δικαστήριο είχε αμφιβολίες για την ενοχή του. Αφού πέρασε έξι μήνες σε προφυλάκιση, ο Hamidullah επανενώθηκε τελικά με την οικογένειά του. Έκτοτε, η οικογένεια έχει αναγνωριστεί ως πρόσφυγες.

6.3. Ο αντίκτυπος των Πολιτικών και Πρακτικών της Υπηρεσίας Ασύλου που βασίζονται στη διάκριση και τον αποκλεισμό, στη δίωξη για παράνομη μεταφορά

Πέραν από τις καθυστερήσεις, οι ποινικές διαδικασίες κατά αιτούντων άσυλο επηρεάζονται και από πολιτικές της Υπηρεσίας Ασύλου που βασίζονται στη διάκριση και των αποκλεισμό, όπως η ερμηνεία και εφαρμογή των εννοιών «ασφαλής τρίτης χώρας» και της «ασφαλής χώρας καταγωγής».

Μετά τη Δήλωση ΕΕ–Τουρκίας του 2016, η Ελλάδα υιοθέτησε νέο νόμο για το άσυλο, σύμφωνα με τον οποίο οι μετανάστες που φτάνουν στα ελληνικά νησιά από την Τουρκία αξιολογούνται για να διαπιστωθεί αν η Τουρκία πληροί τα κριτήρια της «ασφαλούς τρίτης χώρας» σύμφωνα με την Οδηγία της ΕΕ για τις διαδικασίες εξέτασης αιτήσεων άσυλου [63]. Εάν, μετά από εξατομικευμένη αξιολόγηση, η υπηρεσία άσυλου κρίνει ότι η Τουρκία αποτελεί ασφαλή τρίτη χώρα, η αίτηση άσυλου στην Ελλάδα απορρίπτεται ως απαράδεκτη και δεν εξετάζεται αν πληροί τις ουσιαστικές προϋποθέσεις του αιτούντος για διεθνή προστασία.

Από τον Ιούνιο του 2021, οι Ελληνικές Αρχές θεωρούν την Τουρκία ασφαλή τρίτη χώρα για υπηκόους Μπαγκλαντές, Σομαλίας, Συρίας, Πακιστάν και Αφγανιστάν, όχι λόγω οποιασδήποτε ουσιαστικής προστασίας που παρέχεται σε αυτές τις ομάδες στην Τουρκία, αλλά προφανώς επειδή αντιπροσωπεύουν τους μεγαλύτερους αριθμούς αιτούντων άσυλο που εισέρχονται στην Ελλάδα [64]. Αυτή η πολιτικά προσδιορισμένη απόφαση έχει επανειλημμένα καταγγεληθεί [65].

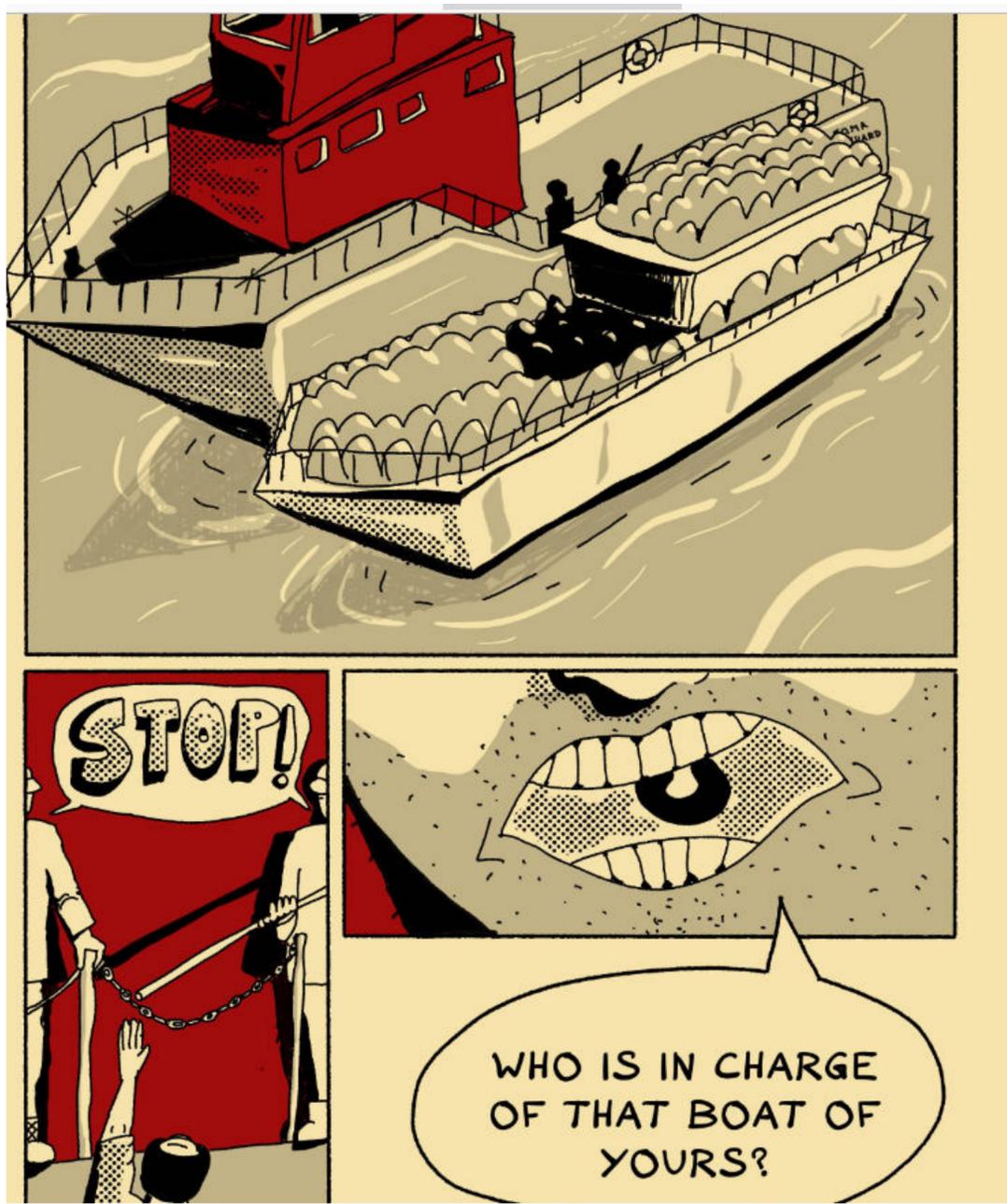
Όπως και η έννοια της «ασφαλούς τρίτης χώρας», η κατάταξη μιας χώρας ως «ασφαλούς χώρας καταγωγής» στο πλαίσιο του Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου [66] δημιουργεί μια προϋπόθεση ασφάλειας για τους υπηκόους ορισμένων χωρών, την οποία ο αιτών πρέπει να αντικρούσει για να έχει πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου. Η έννοια αυτή είναι ιδιαίτερα προβληματική, καθώς ενισχύει αφηγηματικά δίπολα τύπου «γνήσιοι πρόσφυγες» έναντι «ανεπιθύμητων μεταναστών» και, στην πράξη, στερεί την προστασία μέσω αυτοτροφοδοτούμενων πολιτικών που βασίζονται στη διάκριση και τον αποκλεισμό. Για παράδειγμα, εάν ένας αιτών άσυλο προέρχεται από μια χώρα που η Ελλάδα έχει χαρακτηρίσει ως «ασφαλή», η αίτησή του είναι πιο πιθανό να απορριφθεί, αποτέλεσμα που στη συνέχεια χρησιμοποιείται για να δικαιολογήσει τη διατήρηση της ίδιας κατάταξης.

Όταν συνδυάζεται με ποινικές διώξεις για παράνομη μεταφορά, **το να προέρχεται κάποιος από μια «ασφαλή χώρα καταγωγής» ή να έχει περάσει μέσω μιας «ασφαλούς τρίτης χώρας» μπορεί να υπονομεύσει περαιτέρω τις πιθανότητες ενός αιτούντος άσυλο να τύχει δίκαιης δίκης.**

Ο **Hamza** (εκπροσωπούμενος από το HRLP), Αφγανός υπήκοος, συνελήφθη στη Σάμο το 2022 και κατηγορήθηκε για παράνομη μεταφορά υπηκόων τρίτων χωρών. Η δίκη του σε πρώτο βαθμό πραγματοποιήθηκε τον **Ιούνιο του 2023** ενώπιον του Δικαστηρίου Σάμου. Παρότι είχε υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας, η αίτησή του κρίθηκε απαράδεκτη με το σκεπτικό ότι η Τουρκία θεωρούνταν «ασφαλής» για αυτόν. Σε αντίθεση με τον Ali, Παλαιστίνιο υπήκοο που δικάστηκε την ίδια ημέρα και είχε λάβει καθεστώς πρόσφυγα πριν από τη δίκη, ο Hamza κρίθηκε ένοχος για την παράνομη μεταφορά υπηκόων τρίτων χωρών. Μετά την καταδίκη του για παράνομη μεταφορά, η έφεσή του στη διαδικασία εξέτασης αιτήματος ασύλου απορρίφθηκε, καθώς η Τουρκία θεωρήθηκε και πάλι ασφαλής για αυτόν. Μετά αυτή την απόρριψη, έχασε το καθεστώς του αιτούντος άσυλο. Συνεπώς, κατά τη διάρκεια της δίκης έφεσης για την ποινική υπόθεση, τον Οκτώβριο του 2024, η καταδίκη του διατηρήθηκε, καθώς η ρήτρα εξαίρεσης δεν του εφαρμοζόταν πλέον. Την ίδια ημέρα, δύο άλλοι κατηγορούμενοι αθωώθηκαν βάσει της ρήτρας εξαίρεσης, επειδή εξακολουθούσαν να κατέχουν καθεστώς αιτούντος άσυλο.

Ο αντίκτυπος αυτών των πολιτικών αποκλεισμού έγινε και πάλι αισθητός τον Σεπτέμβριο του 2025 στο Εφετείο Κακουργημάτων Ανατολικής Κρήτης στην Κρήτη, το οποίο αθώωσε Σουδανούς αιτούντες άσυλο βάσει της ρήτρας εξαίρεσης, πιθανώς λόγω του υψηλού ποσοστού αναγνώρισης ασύλου για υπηκόους Σουδάν, ενώ απέρριψε την ίδια ένσταση όταν αυτή επικλήθηκε για Αιγύπτιους κατηγορούμενους, καθώς η Αίγυπτος χαρακτηρίζεται ασφαλής χώρα καταγωγής [67]. Σε αυτή του την απόφαση, το Δικαστήριο αγνόησε την ίδια την αρχή της ρήτρας εξαίρεσης, η οποία εφαρμόζεται σε όλους τους αιτούντες άσυλο ανεξαρτήτως ιθαγένειας, καθώς και το θεμελιώδες δικαίωμα σε εξατομικευμένη αξιολόγηση της αίτησης ασύλου.

Στην απόφαση Kinsa, που εκδόθηκε μόλις λίγους μήνες πριν από την απόφαση του ανωτέρω Δικαστηρίου, το Δικαστήριο της ΕΕ (ΔΕΕ) έκρινε ρητά ότι οι αιτούντες άσυλο πρέπει να εξαιρούνται από ποινική δίωξη «ανεξαρτήτως των προοπτικών μιας τέτοιας αίτησης», εφόσον δεν έχει ληφθεί οριστική απόφαση για το αίτημά τους. Το Δικαστήριο τόνισε ότι η εξέταση του πιθανού αποτελέσματος της διαδικασίας ασύλου θα υπονόμει την αποτελεσματικότητα του ίδιου του δικαιώματος στο άσυλο [68].

7. Συμπέρασμα και προτάσεις

Τα ευρήματα αυτής της έκθεσης αποκαλύπτουν μια βαθιά ασυνέπεια μεταξύ των νομικών υποχρεώσεων της Ελλάδας και της δικαστικής της πρακτικής. Η εξαίρεση από την ποινική δίωξη, που προοριζόταν να λειτουργεί ως μέτρο προστασίας για τους μετανάστες, έχει αποδυναμωθεί από την ασυνεπή ερμηνεία και το τιμωρητικό καθεστώς στα σύνορα. Τα Ελληνικά Δικαστήρια αγνοούν συστηματικά τη σαφή διατύπωση του άρθρου 3(3)(ε) του Κώδικα Μετανάστευσης, εφαρμόζοντάς το επιλεκτικά και απρόβλεπτα. Στις λίγες δικαιοδοσίες όπου η ρήτρα εξαίρεσης έχει γίνει δεκτή, η απόφαση για αθώωση ή καταδίκη εξαρτάται συχνά από αυθαίρετους παράγοντες, όπως η ιθαγένεια του κατηγορουμένου ή ο χρόνος διάρκειας της διαδικασίας εξέτασης του αιτήματος ασύλου του. Οι δικαστές και οι εισαγγελείς έχουν υπερβεί την αρμοδιότητά τους, αξιολογώντας ανεπίσημα την ουσία των αιτημάτων διεθνής προστασίας κατά τη διάρκεια της ακροαματικής ποινικής διαδικασίας, μια προσέγγιση που υπονομεύει τις εγγυήσεις δίκαιης δίκης και ενισχύει τους στόχους της μεταναστευτικής πολιτικής που βασίζεται στη διάκριση και τον αποκλεισμό. Οι κατηγορούμενοι παγιδεύονται ανάμεσα σε δύο συστήματα: της πρακτικής της Υπηρεσίας Ασύλου που δεν εξετάζει τα αιτήματά τους μέχρι να ολοκληρωθούν οι ποινικές υποθέσεις και τα ποινικά Δικαστήρια που αρνούνται να αναγνωρίσουν το δικαίωμα των κατηγορουμένων να εξαιρεθούν από τη δίωξη μέχρι να εξεταστεί η βασιμότητα του αιτήματος τους για διεθνή προστασία.

Ταυτόχρονα, η στρατιωτικοποίηση των συνόρων της ΕΕ έχει δημιουργήσει τις συνθήκες που αναγκάζουν τους ανθρώπους να καταφύγουν σε διακινητές ή να χειριστούν οι ίδιοι τις βάρκες. Τα άτομα που ποινικοποιούνται στο πλαίσιο του ελληνικού πλαισίου για παράνομη μεταφορά δεν είναι διακινητές ή επωφελούμενοι κερδοσκόποι, είναι θύματα συστημικής βίας, που ασκούν το δικαίωμά τους στην ελευθερία μετακίνησης με το μοναδικό μέσο που έχουν στη διάθεσή τους.

Για να σταματήσει αυτή η αδικία, η Ελλάδα και η ΕΕ πρέπει να:

- ➔ Προχωρήσουν σε μεταρρύθμιση των μεταναστευτικών πολιτικών που βασίζονται στην διάκριση και τον αποκλεισμό χτίζοντας το «Φρούριο Ευρώπη», ώστε όλοι οι άνθρωποι να μπορούν να ταξιδεύουν και να μετακινούνται όπου επιθυμούν.
- ➔ Μεταρρυθμίσουν την ισχύουσα νομοθεσία και πολιτική κατά της παράνομης μεταφοράς, ώστε να εναρμονιστούν με το Πρωτόκολλο του Παλέρμο, προκειμένου να αποτρέπεται η δίωξη για παράνομη μεταφορά όταν δεν υπάρχει υλικό όφελος, και σε περιπτώσεις όπου οι μετανάστες αναγκάζονται να καταφύγουν σε δίκτυα διακίνησης για να περάσουν τα σύνορα.
- ➔ Διασφαλίσουν την ομοιόμορφη εφαρμογή της ρήτρας εξαίρεσης σε όλα τα Ελληνικά Δικαστήρια, ώστε να εξαιρούνται από τη δίωξη όλοι οι αιτούντες άσυλο και οι πρόσφυγες, σύμφωνα με τις διεθνείς υποχρεώσεις και την απόφαση Κίνσα του ΔΕΕ.
- ➔ Διασφαλίσουν κατάλληλη επιμόρφωση για δικαστές, εισαγγελείς και δικηγόρους που ορίζονται από το κράτος σχετικά με το μεταναστευτικό δίκαιο και τη σύνδεσή του με τη δίωξη στο πλαίσιο της ελληνικής νομοθεσίας κατά της παράνομης μεταφοράς, ώστε να εξασφαλιστεί ομοιόμορφη εφαρμογή του νόμου και επαρκής νομική εκπροσώπηση
- ➔ Τερματίσουν την αναστολή της εξέτασης των αιτημάτων ασύλου ασύλου για μετανάστες που αντιμετωπίζουν κατηγορίες παράνομης μεταφοράς, δεδομένου ότι η παράνομη μεταφορά είναι έγκλημα χωρίς θύματα και δεν εμπίπτει στη ρήτρα αποκλεισμού της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες.

8. Υποσημειώσεις & βιβλιογραφία

[1] Ένα νομικό κενό – Η συστηματική ποινικοποίηση των μεταναστών για την οδήγηση βάρκας ή αυτοκινήτου προς την Ελλάδα, Borderline Europe, 2023, <https://www.borderline-europe.de/sites/default/files/readingtips/criminalisation_of_migrants-study_by_borderline_europe_en.pdf>.

[2] Απόφαση υπ' αριθ. 132/2022

[3] Χρησιμοποιούμε τον όρο “μετανάστες” ή “μετακινούμενοι άνθρωποι” σε αυτή την έκθεση ως γενικούς όρους που περιλαμβάνουν όλα τα άτομα που αναγκάζονται ή επιλέγουν να μεταναστεύσουν και/ή να ζητήσουν άσυλο, ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς που έχουν ή που τελικά τους χορηγείται από το κράτος στο οποίο διαμένουν. Χρησιμοποιούμε τους όρους “μετανάστες” και “μετακινούμενοι άνθρωποι” εναλλακτικά και με σκοπό να αντισταθμίσουμε τις αυξανόμενες αντιμεταναστευτικές αφηγήσεις που προσπαθούν να κατηγοριοποιήσουν όσους δεν έχουν προσφυγικό καθεστώς σύμφωνα με τον νόμο ως “παράτυπους” ή “παράνομους” μετανάστες που κατά κάποιο τρόπο δεν είναι άξιοι ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι όροι «αιτών άσυλο» και «πρόσφυγας» χρησιμοποιούνται εδώ σε σχέση με το συγκεκριμένο νομικό καθεστώς των ατόμων, όταν σχετίζεται με αυτό.

[4] Ένα νομικό κενό – Η συστηματική ποινικοποίηση των μεταναστών για την οδήγηση βάρκας ή αυτοκινήτου προς την Ελλάδα, Borderline Europe, 2023, <https://www.borderline-europe.de/sites/default/files/readingtips/criminalisation_of_migrants-study_by_borderline_europe_en.pdf>.

[5] Δεδομένα από το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη που ελήφθησαν μέσω αιτήματος πρόσβασης στη δημόσια πληροφορία.

[6] Picum, 2024, Ποινικοποίηση της μετανάστευσης και της αλληλεγγύης στην ΕΕ – Έκθεση 2024

<<https://picum.org/wp-content/uploads/2025/04/Criminalisation-of-migration-and-solidarity-in-the-EU-2024-report.pdf>>.

[7] Υπολογισμένο από δεδομένα που παρείχε το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη και ελήφθησαν μέσω αιτήματος πρόσβασης στη δημόσια πληροφορία.

[8] Refugee Support Aegean, Θάνατοι στα σύνορα. <<https://rsaegean.org/en/death-at-border/>>.

[9] Δεδομένου ότι το αδίκημα της πρόκλησης ναυαγίου δεν θεωρείται συναφές με την παράνομη είσοδο στην Ελλάδα, η ρήτρα εξαιρέσης δεν μπορεί να επικαλεστεί ως υπεράσπιση, με αποτέλεσμα πολλοί μετανάστες να συνεχίζουν να διώκονται και να καταδικάζονται για φερόμενα αδικήματα που είναι αδιαχώριστα από την είσοδο τους στην Ελλάδα. Δεδομένου ότι η παρούσα έκθεση επικεντρώνεται στην εφαρμογή της ρήτρας εξαιρέσης, δεν θα αναφερθούμε αναλυτικά στις περιπτώσεις όπου οι μετανάστες κατηγορούνται για την πρόκληση ναυαγίου κατά την είσοδο τους στην Ελλάδα, εκτός και εάν έχουν επίσης κατηγορηθεί για εγκλήματα σχετικά με την παράνομη μεταφορά.

[10] Πρωτόκολλο κατά της Διακίνησης Μεταναστών Μέσω Ξηράς, Θαλάσσης και Αέρα, που συμπληρώνει τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διακρατικού Οργανωμένου Εγκλήματος,

https://www.unodc.org/documents/middleeastandnorthafrica/smuggling-migrants/SoM_Protocol_English.pdf

[11] Ό.π., Άρθρο 3 (α).

[12] Ό.π., Άρθρο 6.

[13] Ό.π., Άρθρο 5..

[14] Άρθρο 25 για παράνομη μεταφορά (Προηγούμενος άρθρο 30 του ν. 4251/2014); Άρθρο 24 για διευκόλυνση παράνομης μεταφοράς και διαμονής (Προηγούμενος άρθρο 29 του ν. 4251/2014)

[15] Άτομα φυλακισμένα για κακουργηματικές κατηγορίες παράνομης μεταφοράς (Κάθειρξη) (Άρθρο 52 Π.Κ.) – Υπολογισμένο βάσει δεδομένων από το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη που ελήφθησαν μέσω αιτήματος πρόσβασης στη δημόσια πληροφορία.

[16] Άτομα φυλακισμένα για πλημμεληματικές κατηγορίες παράνομης μεταφοράς (Φυλάκιση) (Άρθρο 53 Π.Κ.). – Ό.π.

[17] Προηγούμενος άρθρο 2§1 (γ) του ν. 4251/2014.

[18] Interpol, Εμπορία Ανθρώπων και Διακίνηση Μεταναστών. Διαθέσιμο στο

<<https://www.interpol.int/en/Crimes/Human-trafficking-and-migrant-smuggling>>.

[19] Πρωτόκολλο για την Πρόληψη, Καταστολή και Τιμωρία της Εμπορίας Ανθρώπων Ιδιαίτερα Γυναικών και Παιδιών το οποίο συμπληρώνει τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διακρατικού Οργανωμένου Εγκλήματος, Άρθρο 3

- [20] Δίκτυο των Ηνωμένων Εθνών για τη Μετανάστευση, Χαρτογραφώντας το Τοπίο της Διακίνησης Μεταναστών: Μια Επισκόπηση των Βασικών Εννοιών, Τάσεων, Προκλήσεων και Πεδίων Δράσης. Διαθέσιμο στο <https://migrationnetwork.un.org/system/files/resources_files/Mapping%20the%20Landscape%20of%20the%20Smuggling%20of%20Migrants_Final.pdf>.
- [21] Άρθρο 31 της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες
- [22] Σύμβαση για τους Πρόσφυγες, 1951, The Travaux Préparatoires, Αναλυμένο με σχολιασμό από τον Dr Paul Weis
- [23] Απόφαση CJEU C-460/23.
- [24] Όλα τα Κράτη-Μέλη της Ε.Ε. είναι μέρος της Σύμβασης της Γενεύης και του Πρωτοκόλλου του Πατέρμου.
- [25] <https://kinsa-case.eu/the-case-kinsa>
- [26] Ιδιαίτερα η Οδηγία για τους Διευκολυντές, Οδηγία 2002/90, Απόφαση-Πλαίσιο 2002/946 και ο Κώδικας Σένγκεν.
- [27] Η υπονόμηση του Κράτους Δικαίου στην Ελλάδα έχει καταγραφεί εκτενώς. Βλ. για παράδειγμα: Greek Council for Refugees, Hellenic League for Human Rights, HIAS Greece, Homo Digitalis, Refugee Support Aegean, Reporters United, Solomon, Vouliwatch, Struggle for Accountability, Το Κράτος Δικαίου στην Ελλάδα, Ιανουάριος 2025. Διαθέσιμο στο <https://rsaegean.org/en/the-state-of-the-rule-of-law-in-greece/>
- [28] Η διαπραγμάτευση ποινής προβλέπεται στο άρθρο 303 του κώδικα Ποινικής Δικονομίας (όπως τροποποιήθηκε πρόσφατα από το άρθρο 94 του Νόμου 5090/2024).
- [29] Ορ. Cit. N. 4 Legal vacuum
- [30] <https://borderviolence.eu/reports/crete-trials-monitoring-16-july-2025>
- [31] Border Violence Monitoring Network, Παρακολούθηση των δικών στην Κρήτη, 22 Σεπτέμβρη 2025. Available at <<https://borderviolence.eu/reports/crete-trials-monitoring-22-september-2025>>.
- [32] Border Violence Monitoring Network, <https://borderviolence.eu/reports/crete-trials-monitoring-7-july-2025> ; <https://borderviolence.eu/reports/crete-trials-monitoring-16-july-2025> ; <https://borderviolence.eu/reports/crete-trials-monitoring-1-september-2025>
- [33] Καμπάνια για την απελευθέρωση του Homayoun, <https://www.freehomayoun.org/en>.
- [34] Border Violence Monitoring Network (BVMN), European Lawyers for Democracy and Human Rights (ELDH), Feminist Autonomous Center for Research (FAC), Legal Centre Lesbos (LCL), Η Υπονόμηση των Διασφαλίσεων Δίκαιης Δίκης στη Δίκη του Homayoun Sabetara. Διαθέσιμο στο <<https://borderviolence.eu/reports/the-undermining-of-fair-trial-safeguards-in-the-trial-of-homayoun-sabetara>>.
- [35] Δες υποσημείωση 33
- [36] Δες υποσημείωση 34
- [37] Δες υποσημείωση 34
- [38] Δες υποσημείωση 33
- [39] Τα νησιά Κως, Λέρος, Ρόδος και Χίος υπάγονται στο Εφετείο Δωδεκανήσου.
- [40] Απόφαση υπ' αριθμόν 223/2025.
- [41] Απόφαση υπ' αριθμόν 26/2025 του Μονομελούς Εφετείου Κακουργημάτων Βορείου Αιγαίου.
- [42] Απόφαση υπ' αριθμόν 04/2025 του Τριμελούς Εφετείου Βορείου Αιγαίου.
- [43] Απόφαση υπ' αριθμόν 54/2025 του Τριμελούς Εφετείου Κακουργημάτων Βορείου Αιγαίου. Η πλήρης καθαρογραμμένη απόφαση εκκρεμεί ακόμη.
- [44] Βλ. Τμήμα V, σχετικά με τον αντίκτυπο μιας αρνητικής απόφασης ασύλου στις ποινικές διαδικασίες.
- [45] Απόφαση υπ' αριθ. 51/2023· Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την υπόθεση μπορούν να βρεθούν εδώ: Human Rights Legal Project, *Το Ελληνικό Δικαστήριο αποφάνθηκε τελικά ότι οι πρόσφυγες δεν μπορούν να κατηγορηθούν για διευκόλυνση παράνομης εισόδου*, 22 Οκτωβρίου 2023. Διαθέσιμο στο <https://www.humanrightsip.eu/post/greek-court-has-finally-ruled-that-asylum-seekers-cannot-be-charged-with-facilitating-illegal-entry>.
- [46] Απόφαση υπ' αριθ. 23/2024
- [47] Απόφαση υπ' αριθ. 36/2024
- [48] Αποφάσεις υπ' αριθ. 30/2025, 48/2025, 51/2025, 52/2025, 53/2025, 54/2025, 56/2025, 57/2025
- [49] Απόφαση υπ' αριθ. 53/2025
- [50] Απόφαση υπ' αριθ. 59/2025
- [51] UNHCR, Πύλη Δεδομένων Επιχειρήσεων, Πίνακας Θαλάσσιων Αφίξεων στην Ελλάδα, Ιούνιος 2025. Διαθέσιμο στο <https://data.unhcr.org/en/documents/details/117649>
- [52] Απόφαση υπ' αριθ. 384/2025

- [53] De:Criminalize, «Αθώωση για τον Niom!», 29 Ιουλίου 2025. Διαθέσιμο στο <https://decriminalize.eu/en/acquittal-for-niom/>.
- [54]BVMN, Παρακολούθηση Δικών στην Κρήτη – 3 Σεπτεμβρίου 2025. Διαθέσιμο στο <https://borderviolence.eu/reports/crete-trials-monitoring-3-september-2025>.
- [55]Anchored στο άρθρο 5(2) του Ελληνικού Συντάγματος.
- [56]Βλ. επίσης, Valeria Hänsel, Rob Moloney, Dariusz Firla, Rûnbîr Serkerkanî, «Η έννοια της ‘ασφαλούς χώρας καταγωγής’ στο δίκαιο ασύλου της ΕΕ». Διαθέσιμο στο [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/762315/EPRS_BRI\(2024\)762315_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/762315/EPRS_BRI(2024)762315_EN.pdf).
- [57]Το 2024, το ποσοστό αναγνώρισης καθεστώτος πρόσφυγα για πολίτες του Σουδάν ήταν 95,50%. Δεδομένα ανακτήθηκαν από https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/migr_asydec1pc_custom_18742826/default/table.
- [58]Από τότε, το Ελληνικό Ναυτοδικείο έχει ασκήσει ποινικές διώξεις κατά 21 στελεχών του Λιμενικού Σώματος για την ευθύνη τους στη βύθιση του σκάφους.
- [59]BVMN <https://borderviolence.eu/reports/crete-trials-monitoring-1-september-2025>
- [60]BVMN, Παρακολούθηση Δικών στη Ρόδο, 7-9 Οκτωβρίου 2025. Διαθέσιμο στο <https://borderviolence.eu/reports/rhodos-trials-monitoring-7-9-october-2025>
- [61]Απόφαση υπ’ αριθ. 130/24
- [62]Τον Ιούνιο 2024, το ποσοστό αναγνώρισης καθεστώτος πρόσφυγα για πολίτες του Αφγανιστάν ήταν 98,12%. Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, Στατιστικά. Διαθέσιμο στο <https://migration.gov.gr/en/statistika/>.
- [63]Οδηγία 2013/32/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, 26 Ιουνίου 2013, σχετικά με τις κοινές διαδικασίες χορήγησης και ανάκλησης διεθνούς προστασίας (αναδιατύπωση), Άρθρο 38.
- [64] Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, «Ασφαλή τρίτη χώρα χαρακτηρίζει για πρώτη φορά η ελληνική νομοθεσία την Τουρκία. Αφορά αιτούντες άσυλο από Συρία, Αφγανιστάν, Πακιστάν, Μπαγκλαντές και Σομαλία», 7 Ιουνίου 2021. Διαθέσιμο στο <https://migration.gov.gr/asfali-triti-chora-charaktirizei-gia-proti-fora-i-elliniki-nomothesia-tin-toyrkia-afora-aitoyntes-asylo-apo-syria-afganistan-pakistan-mpagklantes-kai-somalia/>. Η απόφαση αυτή ανανεώθηκε το 2025, μετά την ακύρωση της ΚΥΑ του 2021 από το Συμβούλιο της Επικρατείας.
- [65] Βλ., π.χ., Medico International, ELDH, ÇHD και ÖHD, «Τι ασφάλεια εννοούν;»: Γιατί η Τουρκία δεν μπορεί να θεωρηθεί ‘ασφαλής τρίτη χώρα’, <https://eldh.eu/en/2023/09/expert-opinion-on-why-turkey-cannot-be-considered-as-a-safe-third-country/>.
- [66] Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «Η έννοια της ‘ασφαλούς χώρας καταγωγής’ στο δίκαιο ασύλου της ΕΕ». Διαθέσιμο στο [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/762315/EPRS_BRI\(2024\)762315_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/762315/EPRS_BRI(2024)762315_EN.pdf).
- [67] Οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Άσυλο, «Ποιος είναι ποιος στη Διεθνή Προστασία στην ΕΕ+: Χώρες που εφαρμόζουν την έννοια των Ασφαλών Χωρών στη διαδικασία εξέτασης αιτήσεων ασύλου». Διαθέσιμο στο <https://whoiswho.euaa.europa.eu/Pages/safe-country-concept.aspx>.
- [68]Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, C-460/23, §61.

**LEGAL
CENTRE
LESVOS**

Κομνηνάκη 20
81100, Μυτιλήνη
www.legalcentrelesvos.org

Λογοθέτη 18,
83100, Σάμος
www.humanrightslp.eu